

ลักษณะและหน้าที่ของบรรณารักษ์

คงได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนว่า ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อ งานทุกสิ่งทุกอย่างในห้องสมุด คือ บรรณารักษ์ หรือคหบดีที่ทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์ ดังนั้นก็ควรได้พิจารณาดังผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์บ้าง เพื่อให้งานของ ห้องสมุดสำเร็จตามความมุ่งหมาย และทำให้ห้องสมุดเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ของครูและนักเรียน โดยแท้จริง

ลักษณะทั่วไปที่บรรณารักษ์ควรมี

๑. เป็นผู้มีความรู้ในทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ กล่าวคือเป็นผู้ที่ ได้รับการอบรมวิธีจัดห้องสมุดที่ศึกษามาแล้ว เพื่อเป็นการสะดวกในการ จัดและปรับปรุงห้องสมุดให้ทันสมัยและน่าดูอยู่เสมอ ข้อนี้เป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าบรรณารักษ์ไม่เคยได้รับการอบรมฝึกหัดมาก่อนเลยจะพบว่า งานที่ดูง่าย ๆ นั้น ถาดลงมือทำเอาจริง ๆ ก็ไม่ทราบจะทำอย่างไร ดูรู้สึกว้าคิดซัดไปหมด ทั้งนี้ เพราะวิชาห้องสมุดเป็นวิชาเทคนิค ต้องเรียนให้พอรู้แนวไว้ม่างจึงจะปฏิบัติได้ แต่ตามลักษณะดังกล่าว บางโรงเรียนอาจถือเป็นข้ออ้างในการอ้างว่าจัดห้องสมุด ไม่ได้ เพราะไม่มีบรรณารักษ์ ซึ่งความจริงแล้วเราหาวิธีแก้ไขได้โดยให้ครูที่มีความสนใจและรักหนังสือเข้าทำหน้าที่นี้ และถ้ามีโอกาสควรส่งเสริมให้ครูได้เข้า รับการอบรมบรรณารักษ์ ซึ่งสมาคมห้องสมุดก็ได้จัดทำอยู่แล้ว

๒. เป็นผู้มีบุคลิกภาพดี บุคลิกภาพในที่นี้ไม่ได้หมายถึงว่า จะต้อง เป็นคนที่มีรูปร่างหน้าตาสะอาดสวยงาม หมายถึงใครก็ตามที่มีลักษณะท่าทาง สุภาพเรียบร้อย หน้าตาเข้มแข็ง ยิ้มก็อบอุ่นและให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน เป็นคนที่นักเรียนไว้วางใจปรึกษาหารือได้ การแต่งกายก็แต่งได้เรียบร้อยน่าดู (Neatly and attractively) ไม่เกินสมัยหรือคร่ำครึจนเกินไป น่าเสียง ที่พูดดังพอสมควรและน่าฟัง น่าเสียงเป็นสิ่งสำคัญมากอันหนึ่ง เพราะในการให้ บริการต่าง ๆ แก่นักเรียนเช่น การเจ้านิทาน หรืออ่านหนังสือ aloud กลอน เพราะ ๑ ให้เด็กฟัง บรรณารักษ์จะต้องรู้จักทำเสียงให้เหมือนกับตัวละครในเรื่อง มี การพูดอย่างแผ่วเบาหรือเน้นหนักในบางตอน ซึ่งจะทำให้เด็กสนใจและสนุกสนาน ตามไปด้วย ไม่เช่นนั้นเด็กก็จะเบื่อ บรรณารักษ์ควรมีขอบข่าย ความสนใจกว้าง ขวางทั้งในการอ่าน การร่วมมือในกิจกรรม ตลอดจนการท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ซึ่งจากความสนใจอันนี้จะทำให้เกิดเกิดความเชื่อถือน่าสนใจ นอกจากนี้สุขภาพก็เป็นสิ่งสำคัญอันหนึ่ง สุขภาพแข็งแรงจะช่วยสร้างเสริมให้มีบุคลิกภาพที่องการ เช่นมีอารมณ์ดี ตลอดจนขัน เชื่อมั่นในตัวเอง

๓. เป็นคนที่ถูกจิตวิทยาและพัฒนาการของเด็ก รู้ว่าเด็กขนาดไหน มีความเจริญงอกงามและพัฒนาการอย่างไร มีความต้องการ ความสนใจ มากน้อยเพียงไร ซึ่งความรู้ในทางด้านนี้จะช่วยให้บรรณารักษ์มีความเข้าใจในตัวเด็กดียิ่งขึ้น และจะเฝ้าจับเฝ้าหองสมุดหรือบริการต่าง ๆ ให้ถูกใจเด็ก เมื่อเด็กชอบก็จะได้เกิดทัศนคติที่ดีต่อหนังสือและหอสมุด

๔. เป็นคนที่ย่างส่งเอกและมีความคิดริเริ่ม ส่งเอกความเป็นไปของหอสมุด ความสนใจของครูและนักเรียน ความร่วมมือของผู้ที่ร่วมงาน ฯลฯ และรู้จักคิดสร้างสรรค์ปรับปรุงให้หอสมุดน่าดูเป็นที่สะดุดตา เชิญชวนให้นักเรียนเข้ามาใช้และอ่านหนังสือ

๕. เป็นคนที่ยอมรับหัวใจเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ สภาพแวดล้อมในที่นี้ก็คือ ครู นักเรียน ตลอดจนคนอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับควย บรรณารักษ์จะต้องได้พบพูดจาสังสรรค์กับบุคคลเหล่านี้เสมอ เพราะฉะนั้น ควรที่จะได้เป็นผู้มีอารมณ์เยือกเย็นยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคน ไม่เอาแต่ใจตัวเองเป็นใหญ่ โดยเฉพาะเวลาที่อยู่กับเด็ก ๆ ควรจะยอมรับนับถือความคิดของเด็กบ้าง

๖. เป็นคนที่มีความสามารถเข้าใจให้คนอ่านหนังสือ นี้เป็นคุณสมบัติอันหนึ่งที่ดีควรมีไว้บ้าง การเข้าใจนี้ทำได้หลายวิธี วิธีใดที่จะได้ผลดีขนาดน้อยแต่ให้อยู่ที่ความสามารถของแต่ละบุคคล

๗. เป็นคนที่ได้เรียนรู้ถึงหลักสูตรของโรงเรียน และวิธีสอนวิชาต่าง ๆ บางทอดสมควร บรรณารักษ์ควรมีความรู้อย่างกว้างขวางในเนื้อหาวิชาแขนงต่าง ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นพื้นฐานไว้บ้าง เพื่อว่าจะได้ดำเนินงานให้ตรงกับความต้องการของโรงเรียน และทำให้กระบวนการศึกษาในโรงเรียนมีความหมายมากขึ้น บางครั้งอาจต้องไปสอนนักเรียนแทนครูที่ป่วยหรือขาดสอน โดยมีฐานะจำเป็น ถ้าบรรณารักษ์มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรบางแล้ว ก็จะช่วยในการจัดเลือกหนังสือให้เหมาะสมกับวิชาที่เด็กเรียน ไม่ใช่ว่าซื้อหนังสืออ่านเล่นหรือหนังสืออ่านประกอบเสียเป็นส่วนมาก ทั้งนี้เคยปรากฏว่ามีหลายแห่งในพระนครและต่างจังหวัด ครูผู้ทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์ไม่มีความเข้าใจ ฉะนั้นหนังสือที่สำคัญ ๆ ควรจะมี เช่น หนังสือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ การฝีมือ การสวนครัว ฯลฯ กลับไม่มีเลย ที่มีมักจะเป็นหนังสืออ่านของผู้ใหญ่ สำหรับวิธีสอนวิชาต่าง ๆ ก็จำเป็นที่จะต้องรู้จักและคุ้นเคยไว้ เมื่อวิธีการสอนเปลี่ยนแปลงไป บรรณารักษ์ก็สามารถติดตามและปรับปรุงหอสมุดให้เข้ากับสภาพของการเรียนของเด็กได้

๘. เป็นคนที่ยังหนังสือและอุปกรณ์การศึกษาทุกชนิด หนังสือที่มีอยู่ในหอสมุดทุกประเภท ทั้งอุปกรณ์การศึกษาทุกชนิด บรรณารักษ์ควรจะได้ทำความรู้จักและ

คุณเคยเป็นอย่างนี้ ตลอดจนถึงแหล่งวิทยาการนอกสถานที่อีกด้วย เพื่อว่าเวลาที่เด็กหรือครูมาปรึกษาหารือจะได้แนะนำให้อย่างถูกต้อง บรรณารักษ์ควรมีความรู้กว้างในเรื่องหนังสือเด็ก และวรรณคดีของเด็ก โดยการหาความรู้จากการศึกษาและอ่านหนังสือเด็ก ทั้งยังต้องศึกษาตัวเด็กกับสวามนใจ ใฝ่คอบเนื่องกันไป เพื่อจะได้รู้ถึงสวามสามารถและรสนิยมในการอ่านของเขา นอกจากนี้ก็ต้องเป็นผู้ที่รักหนังสือจริง ๆ อ่านหนังสือมาก ๆ เด็กจึงจะเกิดความนิยมชมชอบและนับถือในควมบรรณารักษ์ ในหนังสือ "The administering library services in the elementary school" กล่าวไว้ "A librarian who reads and knows books and has sound standards of judgement is in a fair position to deal with children in their relationships to books" (๑)

นอกจากคุณลักษณะทั้งหมดนั้น ยังมีผู้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมอีกว่า นอกจากบรรณารักษ์จะได้เป็นผู้ให้บริการอบรมทางบรรณารักษ์หรือได้มีประ^{สบ}สิทธิภาพเกี่ยวกับห้องสมุดมาเพียงพอแล้วก็ตาม บรรณารักษ์สำหรับโรงเรียนก็ควรจะได้มีประ^{สบ}สิทธิภาพในการสอนเด็กมาบ้างตามสมควร และมีความรู้เกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ในทางการศึกษา^(๒) เพราะการมีประ^{สบ}สิทธิภาพในการสอนเด็กจะช่วยทำให้เข้าใจเด็กได้ดี ทั้งยังได้มีความสามารถในการควบคุมเด็กให้อยู่ในโอวาท เมื่อเด็กเข้ามาอยู่ในห้องสมุดบรรณารักษ์ก็จะปกครองเด็กได้ ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่บรรณารักษ์ควรจะได้มีประ^{สบ}สิทธิภาพในการสอน การจัดการและนำเด็กได้ดีเหมือนครูประจำชั้น Gardiner ก็กล่าวไว้ว่า "In order to succeed in a high degree, an elementary school librarian must have the ability to handle children so that the maintenance of order and of discipline do not present a problem. Some person with very adequate professional training never make effective elementary school librarians because of this basic lack of ability and capacity for handling groups of children effectively. A good librarian needs the same ability to manage and direct children that the good classroom teacher have."⁽³⁾

---

(1)&(3) Gardiner, Jewel, "Administration library services in the elementary school". PP. 34.

(2) Fargo; L.F., "The Library in School". PP. 106.

หน้าที่ของบรรณารักษ์

บรรณารักษ์เป็นผู้ดูแล รับผิดชอบ และรับผิดชอบในห้องสมุดของโรงเรียน กิจกรรมทุกอย่างทุกอย่างที่ดำเนินอยู่ เช่นการจัดตั้งห้องสมุด การจัดบริการให้แก่ครูและนักเรียน การจัดรายการหนังสือ การแบ่งหมู่หนังสือ และอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน ไม่แยกออกมาโดดเดี่ยวต่างหาก ซึ่งครูใหญ่และครูก็มีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย แต่บรรณารักษ์เป็นค้ำจุนรับผิดชอบที่ทำให้ห้องสมุดและโครงการของโรงเรียนดำเนินไปได้

✓ การให้ความร่วมมือกับชั้นเรียน เป็นหน้าที่สำคัญอันหนึ่ง ชั้นเรียนที่จะกล่าวต่อไปนี้หมายถึงทั้งตัวครู นักเรียน และการเรียน การสอน ตลอดจนถึงกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย กับเพื่อนครู บรรณารักษ์มีหน้าที่ร่วมมือกันหาความตกลงในการเลือกหนังสือเข้าห้องสมุด จัดหาหนังสือและอุปกรณ์การศึกษาตามหลักสูตรและที่นอกเหนือไปจากหลักสูตร ครูจะเป็นผู้ให้ความปรึกษาและแนะนำเป็นอย่างดี บรรณารักษ์ช่วยครูในการสอนให้เด็กใช้หนังสือในห้องสมุดให้เป็นประโยชน์กับการเรียนของเด็ก เมื่อครูหาความตกลงกับบรรณารักษ์ว่า ขอให้จัดหาหนังสือจำนวนเท่านี้ หรือจัดอุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งไว้ให้เด็ก บรรณารักษ์ก็จัดเตรียมไว้ให้พร้อม พอเด็กได้รับมอบหมายงานที่จะต้องค้นคว้าจากครูไปแล้ว ไปถึงห้องสมุดเด็กก็จะได้รับหนังสือหรือคำแนะนำใดทันที ทำให้การเรียนของเด็กสะดวกยิ่งขึ้น ถ้าห้องสมุดได้รับหนังสือและอุปกรณ์ใหม่ ๆ บรรณารักษ์จะต้องรีบแจ้งให้ครูทราบทันที พร้อมทั้งให้คำแนะนำแก่ครูบางตามสมควร

โครงการของโรงเรียนประถมศึกษาก็เป็นสิ่งที่บรรณารักษ์ต้องเรียนรู้ ทำความรู้จักคุ้นเคยอย่างใกล้ชิด และทำความเข้าใจกับปรัชญาการศึกษา ก่อหาคำให้ไวต่อความเปลี่ยนแปลงในทางวัสดุและวิธีสอนใหม่ ๆ รวมทั้งหลักสูตรของโรงเรียนด้วย จากความเข้าใจอันนี้บรรณารักษ์จะได้ช่วยครูและนักเรียนในการทำกิจกรรมในชั้นเรียนให้ได้ผลดี ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และช่วยจัดหาวัสดุมาสนองความต้องการใดที่นั่นที่

เป็นหน้าที่อีกประการหนึ่งที่บรรณารักษ์ต้องปรับปรุงบริการและบรรยากาศของห้องสมุด ให้เป็นสถานที่ที่ครูและนักเรียนจะได้เข้าไปใช้อย่างสะดวกสบาย และเป็นกันเอง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา เพราะเด็กจะเริ่มมีทัศนคติที่ดี และมีประสบการณ์เกี่ยวกับห้องสมุดเป็นครั้งแรกในชีวิต ถ้าห้องสมุดเงียบวังเวง และไม่มีเครื่องตกแต่งให้สนุกสนานนักเรียน หรือมีบริการที่น่าเบื่อแล้ว เด็กจะไม่อยากเข้าห้องสมุดอีก

การศึกษาปัจจุบันกล่าวว่าเป็นหน้าที่ของ โรงเรียนที่ต้องยอมรับเด็กทุกคน ไม่ว่าเด็กจะมีพัฒนาการมากน้อยแค่ไหน และมีหน้าที่ช่วยทำให้เขาเจริญงอกงามยิ่งขึ้น จุดมุ่งหมายที่สำคัญก็คือการสอนเด็กเราไม่ใ้มองที่จะสอน โดยเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง หากเรามุ่งจะสอนในชุด ๆ ด้านที่ประกอบเป็นตัวเด็ก (The whole child) นั่นก็คือพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านนั่นเอง การที่จะทำให้นับจุดมุ่งหมายได้ก็คือองค์อาศัยความร่วมมือจากครูทุกคนและแผนกทุกแผนกในโรงเรียน ห้องสมุดก็จะเป็นห้องทดลองอันหนึ่งที่จะแนะนำเด็กได้เป็นรายบุคคล บรรณารักษ์ของโรงเรียนรู้ถึงความสนใจของเด็ก ซึ่งจากการตั้งสรวกับครูและจากคะแนนทดสอบต่าง ๆ บรรณารักษ์จะรู้ถึงพื้นฐานความรู้และความสามารถของเด็ก จากทำที่อื่นเป็นมิตรก็รู้ถึงประสิทธิภาพการงานของเด็กที่มีทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในการสังเกตจะพบสภาพอันแท้จริงระหว่างเพื่อนร่วมชั้นและครู นอกจากนี้การสนทนากับเด็กตลอดจนการร่วมอภิปรายกัน ทำให้รู้ถึงปฏิกิริยาตอบสนองการงานต่าง ๆ ที่เขาพบเห็นในหนังสือ หรือข้ออุปนิสัยบางอย่างที่ได้อ่านจากหนังสือ

ความเข้าใจเด็กแต่ละคนนี้ บรรณารักษ์จะเป็นผู้ที่มีประโยชน์มากในการทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำให้แก่เด็ก เพราะบรรณารักษ์เป็นคนแรกที่อยู่ว่าทำไมเด็กจึงเกิดมีปัญหานั้น และเป็นคนแรกที่ให้คำแนะนำในการแก้ปัญหา วิธีแรกก็คือให้เด็กทำงาน งานที่ให้ทำก็คืองานในห้องสมุดนั่นเอง ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีโอกาสเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ บรรณารักษ์ให้งานแก่เด็กได้ตามความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของเขา เป็นงานง่าย ๆ ที่เด็กจะได้รับความสำเร็จภายในวันเดียว งานในห้องสมุดมีมากมาย เช่น จัดหนังสือใหม่เข้าเป็นพวกตามประเภทของหนังสือ การประทับตราหนังสือ การตรวจดูหน้าหนังสือที่ขาดหายไป การซ่อมหนังสือ การจัดห้องเพื่อชั่วโมงเรียน การกะแผนการและจัดตกแต่งกระดานผนัง (Bulletin Board) ติดโปสเตอร์ชักชวนให้คนสนใจห้องสมุด จัดหาวิทยานิพนธ์เตรียมไว้สำหรับเด็กเล็ก หรือจัดหนังสือเตรียมไว้สำหรับเด็กโต ฯลฯ งานต่าง ๆ เหล่านี้บรรณารักษ์สามารถจัดให้เด็กทุก ๆ แบบรับฉันทชอบในการทำงานได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่างานนี้ช่วยประสานความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเรียนเร็ว และเด็กเรียนช้าให้ร่วมกันทำงาน แบ่งงานกันหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันเป็นรากฐานของความเป็นประชาธิปไตยอย่างหนึ่ง เท่ากับว่าเป็นการฝึกหัดให้เด็กเป็นพลเมืองดีตามระบอบเสรีประชาธิปไตย

เด็กเรียนเร็วจะได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการอ่านหนังสือมากขึ้น ซึ่งจากประสบการณ์ทำให้ลักษณะท่าทางและบุคลิกภาพของเขาดีขึ้น เขาจะพบว่าห้องสมุดเป็นแหล่งวิชาอันหนึ่งที่เขาจะขาดเสียไม่ได้ ส่วนเด็กช้าก็เกิดความสนใจในตัวเอง เมื่อเขาทำงานอะไรเสร็จสักชิ้นหนึ่งเขาจะรู้สึกเป็นสุขมาก และจะสร้างความเข้าใจและทัศนคติให้เขาว่าห้องสมุดเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่เขาสามารถหาอ่านหรือแสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับความสนใจเฉพาะได้

หน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่บรรณารักษ์จะ ได้ชื่อว่า เป็นผู้มีความสามารถ ก็คือ พยายาม จัดรู้งาน ให้เข้ามาใน ห้องสมุด ใหม่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และควร เป็นเด็กทุกชั้นเรียนที่มีอยู่ในโรงเรียนนั้น ข้อนี้ บรรณารักษ์อาจขอความร่วมมือและ ทำความตกลงกับครูใหญ่และครูประจำชั้น ให้จัดชั่วโมงสำหรับให้นักเรียนเข้าห้อง สมุดทง ๑ - ๒ ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งในโอกาสเช่นนี้บรรณารักษ์จะได้อ่านเด็ก ใหญ่ จากวิธีใช้ห้องสมุดอย่างถูกต้อง การสอนก็ควรจะเริ่มแรกตั้งแต่เด็กเข้ามาเรียน ในโรงเรียนใหม่ ๆ ให้เด็กรู้จักไปที่ละน้อยตามลำดับ คือจากง่ายไปจนถึงข้อ ละเอียดปลีกย่อยมาก ๆ ชั้นแรกเด็กจะยังไม่ค่อยอยากมา เป็นหน้าที่ของครูที่จะ ช่วยกันนำเด็กมาแนะนำให้รู้จักกับห้องสมุด ครั้นนานเข้าเด็กเกิดความเคยชินก็จะ รู้สึกอยากเข้าห้องสมุด ในระยะหลังนี้บรรณารักษ์มีโอกาสสอนได้เต็มที่,

สิ่งที่บรรณารักษ์ควรสอนให้นักเรียน

- ๑. การใช้นั่งโต๊ะ
- ๒. การระวังรักษาหนังสือ
- ๓. การจดข้อความจากหนังสือ
- ๔. การยืมหนังสือ
- ๕. มารยาทในการใช้ห้องสมุด

การใช้หนังสือ

เด็กที่เริ่มเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็กและชั้นประถมหนึ่งนั้นยัง ไม่มีความ ค่องการที่แท้จริงในการเรียนรู้ถึงการใช้นั่งโต๊ะ แต่เป็นสิ่งที่จำเป็น ดังนั้นควรเริ่ม ที่นที่โดยสอนให้รู้ว่าหนังสือทุก ๆ หน้ามีตัวเลขกำกับอยู่ ทำไมเขาจึงได้ตัวเลข ใ้ จะดูตัวเลขบอกหน้าไหนใดที่ไหน และทำอย่างไรถึงจะหาหน้าหนังสือตามจำนวน เลข ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นของจำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กควรจะรู้ไว้ บรรณารักษ์ของบอกเด็กให้รู้ว่าประโยชน์ของการเปิดหนังสือจากมุมบนขวามือถ้ามือ ที่สะดวกและไม่เบียดกันเป็นอย่างไร และหนังสือรูปภาพที่สวยงาม ๆ เล่มใหญ่เขาจัด วางไว้ โดยมากจะหันหน้าหนังสือออกมาให้เห็นชื่อหนังสือ เพื่อจะได้อ่านง่าย

สำหรับเด็กโตชั้นประถม ๓ และ ๔ เริ่มมีความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร พยัญชนะบางพยางค์แล้ว ก็ควรสอนการใช้ห้องสมุดแบบมาตรฐานทั่วไปโดยที่ เด็กจะอยากทราบว่าหนังสือในห้องสมุดแบ่งออกเป็นกี่ประเภท ประเภทไหนที่มีคุณ ประโยชน์แก่เขามากที่สุด หรือประเภทไหนที่เขาต้องใช้เสมอ ๆ เขาจะค่อยเรียนรู้ ถึงจุดประสงค์ของการจัดหนังสือ รู้ว่าหนังสือทั้งหมดที่มีเนื้อหาไปในทางเดียวกัน จะวางไว้ในชั้นเดียวกัน การจัดหนังสือตามชั้นจัดเรียงตามพยัญชนะของชื่อผู้แต่ง หนังสือ ตามความจริงแล้วชื่อผู้แต่งจะเห็นเสมอในหน้าแรกที่ขึ้นชื่อหัวเรื่อง เด็ก

จะพบความจริงด้วยตนเองว่า หน้าแรก (Title page) ก็เป็นหน้าที่มีชื่อเรื่องอยู่ด้วย สารบัญเด็กก็ควรรู้ ซึ่งบรรณารักษ์อาจจะให้เด็กไปทำการค้นคว้าดูสารบัญหนังสือ ที่ซึ่งเป็นแนวทางที่จะบอกว่าในหนังสือเล่มนั้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไรบ้าง

กิจกรรมของห้องเรียนบางอย่างอาจต้องการใช้รูปภาพนิคมสาร หรือวัสดุอื่น ๆ มาประกอบการทำกิจกรรมนั้น เช่น เด็กเรียนธรรมชาติวิทยาเกี่ยวกับพืชไม้และสัตว์ เมื่อเด็กได้รับมอบหมายงานมาให้ทำ เด็กก็จะมาค้นหารูปภาพและหนังสือคำรา หนังสืออ่านประกอบ และนิคมสารต่าง ๆ บรรณารักษ์ควรจะช่วยคนที่เช่นพาเด็กไปดูในลิ้นชักใหญ่สำหรับใส่นิคมสารและวารสารซึ่งมันจัดจนแน่นแล้ว พร้อมทั้งอุปกรณ์วัสดุอื่น ๆ เวลาที่เด็กกลับไปห้องเรียน นอกจากเด็กจะมีความรู้ในทางวิชาธรรมชาติศึกษาเพิ่มขึ้นแล้ว ยังได้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ลิ้นชักใหญ่อีกด้วย

การระวังรักษาหนังสือ

เมื่อเด็กเริ่มรู้จักการใช้หนังสือ เขาก็จะต้องการความช่วยเหลือและคำแนะนำในการระวังรักษาหนังสือ เด็กเล็กมักจะเห็นหนังสือเป็นเหมือนของเล่น เขาไม่ค่อยรู้จักจะใช้หรืออ่านหนังสือเท่าไรนัก โดยมากมักจะเป็นการเอาหนังสือมาแล้วเปิดดูไปแต่ละหน้าพร้อมทั้งดูรูปไปด้วย ครั้นถึงหน้าสุดท้ายก็เหวี่ยงหนังสือทิ้งไป แล้วก็เอาเล่มใหม่มาดูอีก ทำเช่นนี้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ นิสัยผิด ๆ เช่นนี้ครูและบรรณารักษ์ของโรงเรียนแก้ไขในทันทีทันใด เพราะถ้าปล่อยให้ลูกฝังทัศนคติที่ผิดและถูกของหนังสือตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว เด็กจะไม่มีนิสัยเช่นนี้ เด็กเล็กเมื่อเริ่มรู้จักพบความจริงว่าหนังสือต่างไปจากของเล่น ครูควรสอนให้ระวังในการจับถือหนังสือ การเปิดหน้าหนังสือ การทำเครื่องหมายคนหน้า การล้างมือก่อนจับหนังสือ และการคืนหนังสือเข้าที่เดิมเป็นต้น ถ้ามามีเด็กจะรู้จักระวังด้วยตนเอง

การระวังในการจับถือและเปิดหน้าหนังสือของทำให้อุณหภูมิของหนังสือลดลงบนโต๊ะ เอาต้นลง แล้วเปิดปกด้านหน้าลงให้ชิดกับพื้นโต๊ะ เปิดปกหลังเช่นเดียวกัน ใช้นิ้วกดตรงสันในคางกับบนลงมาล้าง ทำทั้งด้านหน้าและหลัง แล้วเปิดบางหน้าของหนังสือคอนสันใช้นิ้วกดตรงสันให้เรียบ และเปิดข้างท้ายหนังสือใช้นิ้วกดที่สันอีก ทำเช่นนี้จนหมดเล่ม

เมื่อหยิบมาอ่าน ถ้าอ่านไม่จบไม่ควรพับม้วนหรือคว่ำหน้าของหนังสือให้เป็นรอย หรือเอาคืนสอดซึ่กร่อมไว้ หรือเปิดหนังสือทิ้งไว้เฉย ๆ ฯลฯ เพราะจะทำให้หนังสือชำรุดเสียหายเร็ว ควรหากระดาษแข็งยาว ๆ และสะอาดใช้คั่นหน้าไว้ ขณะที่อ่านควรระวังอย่าเอาแขนวางหนังสือ คองเอาวางราบลงบนโต๊ะ ไม่ควรรับประทานอาหารหรือขนมไปพร้อม ๆ กัน หนังสือจะสกปรก เมื่อหยิบออกไปดูข้างนอกของระวังไม่ให้ถูกน้ำฝน หรือน้ำสกปรกต่าง ๆ

การจดข้อความจากหนังสือ

เวลาอ่านพบข้อความที่เป็นประโยชน์หรือที่ไพเราะถูกใจ ไม่ควรขีดเขียนอะไรลงไปบนตัวเดียว เพราะหนังสือในห้องสมุดเป็นสมบัติของทุกคน ไม่ใช่ของใคร โดยเฉพาะ ถ้าเด็กคนไหนอยากทำเพื่อเอาไว้อ่านความจำ ควรแนะนำให้ทำกับหนังสือของตัวเอง ถ้าไม่มีหนังสือของตนเอง ก็ใช้วิธีจดข้อความแยกออกมาจากหนังสือ บรรณารักษ์และครูของสถานศึกษาคัดลอกที่ตรงกับความต้องการ และรวดเร็วทันใจให้แก่เด็ก

Elizabeth Scripture and Margaret R. Gree
กล่าวว่า

"จงใช้วิชาสามัญในการเลือกหนังสือให้ดี ตามตัวเองก่อนว่าหนังสือนิยายสารที่ท่านถืออยู่ในมือนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการหรือไม่ จงดูสารบัญ และครุขันธ์ หรืออ่านหนังสือผ่านไปอย่างรวดเร็ว ๑. เทียบ แล้วถามอีกครั้งว่าหนังสือเล่มนั้นอยากสำหรับตัวท่านหรือไม่ ถ้ายากก็เปลี่ยนใหม่ เลือกเอาเล่มที่ง่ายกว่า บรรณารักษ์และครูจะเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำเป็นอย่างดี เมื่อใดแล้วก็ตามเป็นการตามวิธีดังต่อไปนี้

๑. ใช้สารบัญหรือครุขันธ์ช่วยในการอ่านหนังสือ
๒. เลือกอ่านตอนที่ต้องการจะรู้จริง ๆ
๓. อ่านให้ตลอดเล่ม (ขณะนี้อ่านหีบถือคืน)
๔. อ่านย่อหน้าแรก ๑ ย่อหน้า แล้วคิดว่าอะไรเป็นจุดสำคัญที่สุด เป็นความคิดสำคัญของตอนนั้น ก็หยิบปากกาหรือดินสอเขียนข้อความสั้น ๆ ลงในหนังสือหรือสมุด ข้อความสั้น ๆ นี้จะเตือนความจำได้ทันทีที่เปิดดู
๕. ทำตามวิธีดังกล่าวนี้ทีละย่อหน้า จนหมดข้อความที่ต้องการ
๖. ขณะที่อ่านหนังสืออยู่ อย่าเขียน หรือ อ่านไปพร้อม ๆ กับเขียน"(๑)

การยืมหนังสือ

โรงเรียนทุกแห่งควรเปิดบริการให้เด็กได้ยืมหนังสือ ไปอ่านนอกห้องสมุด หรือนำไปดูที่บ้านบ้าง เพราะเวลาที่เด็กจะเข้ามาใช้ห้องสมุดน้อย กับทั้งเป็นเวลาที่จำกัด การให้เด็กยืมหนังสือจะเป็นการขยายความสนใจของเด็กในการอ่านหนังสือให้มากขึ้น

บรรณารักษ์ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับบัตรหนังสือและบัตรกำหนดส่ง ให้เด็กเข้าใจอย่างชัดเจนว่า บัตรนี้มีประโยชน์อย่างไรในการยืมหนังสือ และการปฏิบัติตัวในการยืมหนังสือ จะต้องทำตัวอย่างไรเมื่อเลือกหนังสือได้แล้ว

(1) Scripture, Elizabeth and R.G.Margaret, "Find it yourself". Chapt. 8.

๑. ดึงบัตรหนังสือออกจากของบัตร
๒. เขียนชื่อและชั้นเรียนลงในบัตร
๓. เจ้าหน้าที่ห้องสมุด (บรรณารักษ์ ครู หรือนักเรียนที่ทำหน้าที่ในห้องสมุด) ลงวันส่งในช่องวันส่งบนบัตรหนังสือ และในบัตรกำหนดส่ง เจ้าหน้าที่เก็บบัตรหนังสือไว้เป็นหลักฐาน
๔. เมื่อนำมาคืน เจ้าหน้าที่ดึงบัตรหนังสือออกจากที่เก็บไว้ และสอดบัตรหนังสือตามเดิม ตรวจสอบบัตรให้ตรงกับหนังสือแล้วนำหนังสือเก็บที่เดิม

ถ้านักเรียนยืมหนังสือเกินกำหนดส่ง บรรณารักษ์ของศึกษามหาวิทยาลัย จะโดยการส่งรายชื่อไปให้ครูประจำชั้นประกาศให้นักเรียนทราบ หรือให้กรรมการนักเรียนและเจ้าหน้าที่นักเรียนบอกกับนักเรียนเองก็จะได้ผลดีกว่าการเรียกค่าปรับ ซึ่งสำหรับห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนประจำบาลแล้ว เด็กยากจนไม่มีเงินใช้ แม้จะเป็นค่าอาหารกลางวัน ถ้าห้องสมุดเรียกค่าปรับ เด็กจะเกิดทัศนคติที่ไม่ดีขึ้นได้

บรรณานิตในทางไซของสมุด

บรรณารักษ์ของสอนให้เด็กรู้ว่าเมื่อเข้ามาในห้องสมุดแล้ว ควรปฏิบัติตนอย่างไร เป็นคนว่า เดินเข้ามาเงียบ ๆ แต่ไม่ของถึงกับเดินโหยงควายปลายเท้า ไม่ลนแก้อั้โครมคราม ไม่สูบบุหรี่หรือนำของมากินในห้องสมุด ไม่คุยกันหรือปรึกษารอาหารหรือควมเดียวดังจนเป็นที่รำคาญของผู้อื่น อบรมให้เด็กรู้จักการนั่งอ่านหนังสือเงียบ ๆ กับคนอื่น เมื่อสงสัยอะไรให้เดินมาถามเจ้าหน้าที่ที่โต๊ะทำงาน ไม่ส่งเสียงกะ โทณตามโหวกแหวก สรุปแล้วเด็กจะรู้จักสำรวมตนบ้าง เมื่อเข้ามาในห้องสมุด

งานที่บรรณารักษ์ได้ทำมาทั้งหมดนี้ บรรณารักษ์ควรทำการประเมินผล ตนเองดูบ้างว่า เท่าที่ใดจัดทำและให้บริการบ้าง ๆ นั้นได้ผลดีมากน้อยแค่ไหน สิ่งไหนที่ควรปรับปรุงส่งเสริมหรือสิ่งไหนควรคัดถอนให้น้อยลง ซึ่งอาจทำได้หลายวิธีเช่น

๑. เก็บสถิติการยืมหนังสือว่า นักเรียนสนใจเอาไปอ่านที่บ้านมีจำนวนเท่าไร และส่วนมากเป็นหนังสือประเภทไหน
๒. เก็บสถิติว่าเด็กเข้ามาทำการค้นคว้าเป็นรายเดือน
๓. เคารวจการอ่านหนังสือในห้องสมุดว่า เด็กชอบอ่านหนังสือประเภทไหนมากที่สุด
๔. ให้นักเรียนและครูตอบในแบบสอบถามว่า นักเรียนพอใจในการจัดห้องสมุดอย่างไร อยากให้มีหนังสือประเภทไหนมาก ๆ บริการที่ห้องสมุดจัดให้

ขอใหม่ และขอบริการอย่างไร ถ้านักเรียนเป็นผู้ที่สามารถจัดทำห้องสมุด
นักเรียนจะทำอะไร หรือยากให้บรรณารักษ์แก้ไขปรับปรุงอะไรและอย่างไร
จากข้อสอบถามเหล่านี้บรรณารักษ์จะได้ประเมินผลตนเอง แล้วปรับปรุงตัวของ
บรรณารักษ์เอง และการดำเนินงานให้เป็นไปตามความต้องการ ความสนใจของ
ครูและนักเรียน.

บริการที่ควรจัดให้แก่เด็ก

นอกจากการจัดห้องสมุดให้สวยงามน่าดู มีห้องกว้างขวาง โต๊ะ เก้าอี้ จัดไว้อย่างดี มีหนังสือและอุปกรณ์การศึกษาตลอดจนวัสดุต่าง ๆ อย่างมากมายแล้วก็ตาม ห้องสมุดนั้นจะไม่ใช่ห้องสมุดอย่างแท้จริง ถ้าไม่มีการจัดบริการต่าง ๆ ให้แก่ผู้อ่านและผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดในโรงเรียนประถมศึกษา บริการควรจะมีมาก ๆ จะได้เป็นที่ดึงดูดความสนใจของเด็กให้เข้ามาใช้ห้องสมุดบ่อย ๆ

บริการที่บรรณารักษ์สามารถจะจัดสำหรับเด็กมีหลายวิธี

๑. บริการ โดยโซ่หนังสือ
๒. บริการ โดยการให้คำแนะนำและขอเสนอแนะ
๓. บริการ โดยการตอบคำถาม
๔. บริการ โดยวัสดุอื่น ๆ
๕. บริการในวันพิเศษ

บริการ โดยโซ่หนังสือ

เด็กที่เริ่มเข้าโรงเรียนใหม่ ๆ จะยังไม่ค่อยรู้จักคุ้นเคยกับหนังสือมากเท่าไรนัก มีบางคนเท่านั้นที่อาจเคยอ่านหนังสือมาบ้างแล้ว เด็กจึงยังไม่รู้ว่าหนังสือมีคุณค่าและเป็นเพื่อผู้ใดของแก่ใครอย่างไร เมื่อเด็กเริ่มอ่านได้บ้างเล็กน้อยและได้รับคำแนะนำในการอ่านอย่าง ถูกต้อง เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน พร้อมกับมีความต้องการที่จะหาอ่านหนังสือเล่มต่อ ๆ ไป หนังสือในห้องสมุดมีจำนวนมากมาย แต่เล่มใดที่จะเหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจของเด็กนั้น เด็กไม่รู้ จึงเป็นหน้าที่ของบรรณารักษ์ที่จะต้องจรรวบรวมหาหนังสือที่จะให้ประโยชน์และถูกกับความสนใจ ความต้องการ ในการรวบรวมเลือกหาหนังสือสำหรับเด็ก บรรณารักษ์จะต้องศึกษาถึงความสนใจในการอ่านหนังสือ (Reading Interest) ว่าในระยะไหนเด็กสนใจหนังสือประเภทไหนมาก

ความสนใจของเด็กในการอ่าน

ระหว่างอายุ ๒ ถึง ๔ ปี เด็กจะสนใจตัวเอง ชอบดูรูปเด็กอื่น ชอบฟังคำพูดที่คล้องจองกัน การเห่กล่อม การร้องเพลง เริ่มเรียนพูดเป็นคำ จดจำคำใหม่ ๆ ชอบดูสี โดยเฉพาะสีสด ๆ ชอบสัตว์ โดยเฉพาะเด็กที่มีสัตว์เลี้ยงของมัน ชอบดูรูปรถไฟ รถยนต์ หรือเกวียนแล้วแต่เด็กจะมีประสบการณ์ในทางไหนมาก

ระหว่างอายุ ๔ ถึง ๖ ปี เด็กจะสนใจกับตนเองน้อยลงและหันมาสนใจกับสิ่งภายนอกมากขึ้น มีอารมณ์ขันและรักสนุกมาก ชอบฟังนิทาน นิยายต่าง ๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องสัตว์ที่พูดได้ ชอบฟังคำเปรียบ และคำพูดซ้ำ ๆ

ระหว่างอายุ ๖ ถึง ๗ ปี เด็กเริ่มเข้าโรงเรียนเป็นครั้งแรก เด็กเริ่มมีความคิดคำนึงเรื่องนางฟ้า คนลึกลับ กังนงเด็กจะชอบฟังนิทานที่มีนางฟ้า หรือนิยายปรัมปรา สนใจกับเรื่องของธรรมชาติ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคน เพราะฉะนั้นเด็กจะชอบเรื่อง นก ตั๊กขี้ไม้ ที่เป็นจริง และเป็นหนังสือที่มีรูปภาพสวย ประกอบกับมีสีสันสดุดุดดา

ระหว่างอายุ ๗ ถึง ๘ ปี ยังคงชอบนิยายปรัมปรา นางฟ้า เทวดา อยู่ แต่เริ่มสนใจเกี่ยวกับชีวิตจริงบ้างแล้ว มีความสนใจในเด็กอื่น ๆ ชอบเรื่องที่มีแง่ตงสยชวนคิดอย่างอื่น ๆ เด็กชายจะเริ่มชอบเรื่องผจญภัย เด็กหญิงชอบเรื่องบ้าน ตุ๊กตา เสื้อผ้า และค้างก็จะสนใจอ่านเรื่องที่ตนชอบ

ระหว่างอายุ ๘ ปี เด็กหญิงยังคงสนใจนางฟ้าอยู่บ้าง แต่เด็กชายจะเริ่มมีความสนใจคนอยลง และหันไปอ่านเรื่องของเด็กชายด้วยกัน และชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยนตร์กลไก เรื่องเกี่ยวกับชีวิตจริงและวิทยาศาสตร์ เรื่องที่อ่านชอบให้ยาวสนับ้าง แต่ไม่เกิน ๑๐๐ หน้า เริ่มมีความคิดคำนึงมากขึ้น ระเบียบนี้เป็นระยะที่ความสนใจในการอ่านเริ่มฟักตัวขึ้น

ระหว่างอายุ ๑๐ ปี การอ่านเริ่มค่อย ๆ กลายเป็นนิสัย เด็กจะชอบหนังสือเกี่ยวกับการเดินทาง ยิ่งถ้าเป็นประเทศอื่น ๆ จะเป็นที่ถูกใจมาก เด็กจะสนใจภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ชีวประวัติ ฯลฯ ชอบหนังสือเกี่ยวกับการค้นคว้า อยากรู้ดูอยากเห็น และเริ่มมีนิสัยชอบบูชาตุ๊กตาหาญวีรบุรุษ

ระหว่างอายุ ๑๑ ปี เด็กชายคงชอบเรื่องผจญภัย ลึกลับ และเพิ่มความสนใจในการค้นคว้า การประดิษฐ์และวิทยาศาสตร์มากขึ้น หนังสือเกี่ยวกับเครื่องยนตร์กลไก หนังสือการ์ตูน ยังคงเป็นที่ถูกใจอยู่ แต่ลดความสนใจเรื่องตั๊กขี้ไม้ลงไปบ้าง

เด็กหญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน ตั๊กขี้เลี้ยง เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ และชอบเรื่องเกี่ยวกับรัก ๆ ใคร่ ๆ บางทีก็อ่านนิยายผจญภัยอย่างเด็กชายเหมือนกัน

ระหว่างอายุ ๑๒ ปี เด็กชายชอบเรื่องที่มีการจบอย่างสมควรมาให้คิด ชอบอ่านหนังสือเกือบทุกชนิด ผจญภัย ประวัติศาสตร์ ชีวประวัติ กีฬา เป็นต้น

เด็กหญิง ส่วนมากชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน ในโรงเรียน ชอบเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ มากขึ้น เรื่องผจญภัยยังคงชอบอยู่ และเริ่มอ่านนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่ บางทีเรื่องเกี่ยวกับอาชีพด้วยในวัยนี้ เด็กหญิงเริ่มอ่านเกือบทุกอย่างเหมือนกัน

(ระยะระหว่างอายุ ๑๑ ถึง ๑๒ ปีนี้ เรียกได้ว่าเป็นจุดยอดของความสนใจในการอ่านของเด็ก ซึ่งเรียกกันว่า "Reading Craze" เด็กจะอ่านหนังสือ

ได้รวดเร็วเท่ากับผู้ใหญ่เลยทีเดียว ซึ่งบรรณารักษ์และครูควรระวังให้มากที่สุด เพราะเด็กจะอ่านหนังสือทุก ๆ อย่างที่เด็กพบ ทั้งที่ดีและไม่ดี และในขณะที่เด็กก็มีเด็กบางพวกที่อ่านหนังสือไม่ออกมาก ๆ เช่นกัน เป็นหน้าที่ที่บรรณารักษ์จะต้องคอยสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กอ่านหนังสือ (โดยถูกต้อง)

ระหว่างอายุ ๑๓ ปี เด็กชายยังคงชอบเรื่องเครื่องยนตร์กลไก แต่ใหญ่ขนาดซับซ้อน ชอบเรื่องเกี่ยวกับงานอดิเรก การเพาะปลูกความงามของร่างกาย เป็นต้น

เด็กหญิงคงอ่านนวนิยายผู้ใหญ่ขึ้น ไม่ชอบหนังสือที่เป็นหลักวิชาจนเกินไป เริ่มชอบคำประพันธ์ บทละคร เรื่องเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงยังคงชอบอยู่

ระหว่างอายุ ๑๔ ปี ระยะเวลาเข้าสู่วัยรุ่นโดยเต็มที่แล้ว ความสนใจเริ่มพุ่งเสด็จไปในแนวใดแนวหนึ่งโดยเฉพาะ ระยะเวลาอ่านหนังสือน้อยลง แต่จะชอบอ่านนิยายสารมากขึ้น

เด็กชายชอบอ่านเรื่องชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ การเดินทาง เครื่องยนตร์กลไกต่าง ๆ ชอบหนังสือที่มีแผนผังแบบแปลน บางคนอาจเริ่มอ่านหนังสือรักใคร่บ้าง แต่คงรวดเร็วทันใจ

เด็กหญิงคงชอบหนังสือสำหรับเด็กยิ่งขึ้น ชอบเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ที่สะเทือนอารมณ์ มักคิดใจเรื่องราวที่แต่งเกินความจริงง่าย ๆ บางคนอาจสนใจหนังสือเกี่ยวกับอาชีพมากขึ้น และยังคงสนใจในบทละคร คำประพันธ์

(ระยะนี้เด็กจะต้องการแนะนำทางการอ่านหนังสือมากที่สุด ถ้าบรรณารักษ์และครูทราบถึงความสนใจในการอ่านของเด็กแล้ว จะสนองความต้องการของเด็กได้อย่างดี)

ระหว่างอายุ ๑๕ ปี เป็นระยะที่การทุ่มเทในการอ่านลดน้อยลง แต่จะเริ่มอ่านหนังสือตามความต้องการของโรงเรียนและสังคมของตน ยังคงชอบการอ่านอยู่ ไม่ทุ่มเทลงไปในทางหนึ่งทางใดเหมือนอย่างแกก่อน

เด็กชาย ชอบเรื่องเกี่ยวกับวิชาการ งานอดิเรกและการทดลอง

เด็กหญิง คงชอบนวนิยายอยู่

ระหว่างอายุ ๑๖ ถึง ๑๗ ปี ความสนใจในการอ่านค่อยเริ่มเป็นผู้ใหญ่ขึ้น จะมีความสนใจ ความต้องการ และรสนิยม เป็นของตนเอง ค่อย ๆ เริ่มสนใจกับชีวิตอย่างผู้ใหญ่ สนใจกับเรื่องของโลก ของสังคม และปัญหาส่วนตัวต่าง ๆ

จากความรู้และเข้าใจความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็ก บรรณารักษ์จะสามารถเลือกหนังสือสำหรับเด็กได้อย่างถูกต้อง ซึ่งในการเลือก บรรณารักษ์จะต้อง

๑. สรรวจความสนใจและความต้องการของเด็กแต่ละคน แต่ละวัย
๒. มีความเข้าใจถึงปฏิกิริยาต่าง ๆ ของเด็กที่มีต่อหนังสือที่ตนได้อ่านแล้ว
๓. ไม่คัดเลือกรหัสหนังสือในแง่ของผู้ใหญ่ แต่เลือกในแง่ความคิดความต้องการของเด็ก
๔. ให้เด็กมีโอกาสออกเสียงแสดงความคิดเห็นในการเลือกหรือหนังสือด้วย
๕. มีความเข้าใจและรู้จักหนังสือสำหรับเด็กเป็นอย่างดี
๖. พยายามอ่านหนังสือแต่ละเล่มด้วยตนเอง และอย่าคัดลอกหนังสือจากคำวิจารณ์เพียงแง่เดียว (๑)

นอกจากการจกรวบรวมหนังสือสำหรับเด็กที่ตรงกับความสนใจในการอ่านของเด็กแล้ว ยังคงพิจารณาถึงสิ่งอื่น ๆ ประกอบไปด้วย เช่นในการพิมพ์หนังสือ ควรจะพิมพ์อย่างสวยงามถึงดูสบายตาเด็ก เป็นหนังสือที่ดูสะอาดตาไม่ใช่สีแสบตา ดูง่ายชัดเจน รูปภาพที่ใดเรื่องราวดี มีขนาดกะทัดรัด เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ใหม่ ๆ แก่เด็ก และดูถูกกับความเรื่งร่อง โดยเฉพาะของเด็กด้วย หนังสือใหม่สำหรับเด็กก็คือหนังสือที่ไม่ได้อ่านเลย การซื้อหนังสือเรื่องใหม่จึงควรจะได้พิจารณาจากผู้แต่ง และสำนักพิมพ์ หนังสือเล่มใหม่ในห้องสมุดที่เก่าล้าสมัย ควรเอาออกเก็บไว้เสียแล้วหาเล่มใหม่มาแทน ควรสำรวจดูว่ามีอะไรบ้าง การสำรวจหนังสือหาย บรรณารักษ์จะคอยค้นหาหา หายไปอย่างไร เพราะอะไรหนังสือจึงหาย และควรจัดการแก้ไขอย่างไร เป็นคนว่า จัดหนังสือประเภทที่หายบ่อย ๆ มาไว้ใกล้ ๆ กับสายตาของบรรณารักษ์ก็ได้

การให้ยืมหนังสือก็เป็นบริการที่ค่อนข้างหนึ่ง ซึ่งในด้านการปฏิบัติก็ไม่ได้ลำบากในบทนี้แล้ว ข้อสำคัญที่ควรพึงเล็งในการจัดบริการนี้ก็คือ การให้เด็กยืมหนังสือได้อย่างเสรีและไม่จำกัด เจ้าหน้าที่ห้องสมุดของโรงเรียนประถมศึกษาปัจจุบัน หรือแม้กระทั่งโรงเรียนมัธยมศึกษา มักจะหวงหนังสือ ไม่อนุญาตให้เด็กยืมหนังสือไปอ่านบ้าน เกรงว่าหนังสือจะหายบ้าง จะชำรุดบ้าง เป็นการบั่นทอนความสนใจของเด็กให้ลดน้อยลง ซึ่งถ้าบรรณารักษ์ที่ดีและมีความเข้าใจอย่างเพียงพอ จะรู้สึกชื่นชมยินดีมากถ้ามีคนอ่านหนังสือและยืมหนังสือเสมอ ๆ ห้องสมุดที่มีหนังสือเก่า ยืมยืม และกะรุงกะรัง มากเพียงไหน ก็เป็นการแสดงว่าห้องสมุดนั้นมีบริการดี ชักชวน

(๑) วิทยวน อินทรกำแหง, คำบรรยาย "การเลือกหนังสือสำหรับเด็ก", ๕ - ๓๐ เมษายน ๒๕๐๐ ณ โรงเรียนเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์

ความสนใจใฝ่หาอ่านหนังสือไ้มาก ในด้านตรงกันข้ามห้องสมุดที่ทรูหรมีหนังสือใหม่ ๆ จัดวางไว้อย่างสวยงามแต่ไม่มีใครได้แตะต้องนั้น จะเปรียบเทียบก็เหมือนกับเป็นโดคังเก็บหนังสือ และดาบรรณารักษ์หวงหนังสือควยแล้ว บรรณารักษ์ก็เป็นผู้ใสมที่เข้าห้องสมุดนั่นเอง ดังนั้นการเปิดบริการให้ยืมจึงมีความจำเป็นอยู่เหมือนกัน ถ้าห้องสมุดสามารถจะจัดให้ยืมได้ เด็กตั้งแต่ ๖ ขวบขึ้นไปสามารถเริ่มชื่อของตัวเองได้แล้ว การให้ยืมก็ควรเริ่มตั้งแต่ ๖ ขวบขึ้นไป ในด้านการระวังให้เด็กคืนหนังสือตามกำหนด และให้เด็กระวังรักษาหนังสือนั้น เป็นหน้าที่ของครูประจำชั้น บรรณารักษ์และคณะกรรมการนักเรียนจะต้องรับผิดชอบ บรรณารักษ์สอนให้เด็กรู้จักรับผิดชอบในหนังสือที่ยืมไป ก่อนครบกำหนดก็ส่งไปคืนไปยังครูประจำชั้นให้ประกาศให้เด็กรู้ ครูประจำชั้นคอยควบคุมดูแลให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบการยืมและการส่งคืน คณะกรรมการนักเรียนจะทำหน้าที่ช่วยเหลือหวงคืนจากเพื่อน ๆ ควย

เวลาที่ให้ยืมตามปรกติแล้ว ยืมได้คราวละ ๒ อาทิตย์ และยืมได้นานละ ๒ เดือน หรือ ๓ เดือน สำหรับเด็กโต แต่ถ้ามีหนังสือจำนวนน้อยซึ่งมีคุณค่าของงานไ้มาก บรรณารักษ์อาจกำหนดเวลาใ้ยืมลดลงเป็น ๑ อาทิตย์ หรือเพียงคืนเดียวสำหรับหนังสือสำรอง (Reserve book)

บริการ โดยการให้คำแนะนำและขอเสนอแนะ

คงได้กล่าวมาในบทก่อนแล้วว่า บรรณารักษ์ทำหน้าที่หนึ่งเป็นผู้แนะนำคนแรกให้แก่เด็ก และช่วยเด็กในการตัดสินใจแก้ปัญหาบางอย่าง เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กและมีความเข้าใจเด็กเพียงพอในการแสดงออกเกี่ยวกับหนังสือที่อ่าน และความพอใจในการอ่าน ดังนั้นบรรณารักษ์ก็ควรจัดบริการในด้านการแนะนำ หรือให้คำแนะนำและขอเสนอแนะแก่เด็ก บริการที่ควรจัดอาจทำได้ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นหมู่

การแนะนำการอ่าน

เด็กบางคนเข้ามาในห้องสมุดแล้วเห็นเพื่อนอ่านหนังสือ คนก็จับดูบ้าง แต่แล้วก็ไม่รู้จะอ่านอะไร บางคนก็ไม่เคยใช้ห้องสมุดเลย บรรณารักษ์ของเขาช่วยเหลือเป็นการส่วนตัวทันที แม้ว่าเด็กจะไม่เข้ามาขอคำแนะนำ เพราะเด็กบางคนและส่วนมากสำหรับเด็กไทยมักซื่อายไม่กล้าไ้ถาม บรรณารักษ์ควรเข้าไปพูดจาทักถามความสนใจของเด็กแล้วจัดหาหนังสือหรืออุปกรณ์มาให้ เช่นถ้าเป็นเด็กเล็กก็เอาหนังสือพวกรูปภาพให้ดูก่อน จนเคยชินกับหนังสือแล้ว ก็จัดหาหนังสืออ่านง่าย ๆ เพื่อเด็กจะได้อ่านได้ เป็นการสร้างความรู้สึกว่าการเด็กเองก็มีความสามารถที่จะอ่านได้นาน ๆ เข้าเด็กก็จะเริ่มอ่านได้อย่างแจกฉาน ความต้องการของเด็กก็เพิ่มขึ้นตาม

ลำดับ เด็กก็จะเข้ามาหาอ่านได้เอง สำหรับเด็กโต บรรณารักษ์อาจพูดคุยสนทนา
กันถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เขาชอบ ตลอดจนเรื่องหนังสือเรียนว่า หนังสือเล่มไหน
เป็นอย่างไร ง่ายหรือยากเกินไปจนไม่เข้าใจ หรือจับใจความไม่ได้ เมื่อทราบข้อ
ของใจตรงไหน ก็ช่วยอธิบายให้ เช่นเด็กเรียนไม่รู้อาจจะเลือกหนังสืออ่านเล่มใดใน
จำนวนหนังสือมาก ๆ หรือเล่มใดที่เกี่ยวกับความคงการของเขา บรรณารักษ์อาจ
ช่วยโดยจัดทำรายการซื้อหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้เป็นเล่ม หรือพิมพ์เป็นแผ่นแล้ว
คิดไว้ใหญ่ หรือส่งไปคิดป้ายประกาศตามชั้นเรียน ถ้าเด็กมาที่ห้องสมุดก็เอาหนังสือ
เหล่านั้นกองไว้ให้ แล้วให้เด็กเลือกอ่านเอาเองตามลำพัง การแนะนำหนังสือของ
คำนึงถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคนอีกด้วย

การอ่านเป็นกิจกรรมหรือเป็นงานอดิเรกสำหรับเด็กในเวลาว่างดีที่สุด
อย่างหนึ่ง แต่ว่าคุณค่าที่ได้จากการอ่านนั้นจะมีขึ้นได้ด้วยการรู้ว่ที่อ่านนั้นอ่านอะไร
มีจุดมุ่งหมายในการอ่านและมีวิธีอ่านอย่างไร ซึ่งครูประจำชั้นจะสอนให้รู้ถึงกลวิธี
ในการอ่านได้ แต่ตาเด็กไม่ได้รับการฝึกหัดอย่างจริงจังแล้วก็จะไร้ความหมายเสีย
สิ้น ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของบรรณารักษ์ที่จะต้องแนะนำเด็กในชั้นต่อไป Gardiner
กล่าวว่า

"The librarian's most important task is to see that
children get the right books to read at the right time." (๑)

การที่จะให้เด็กหาหนังสือที่เหมาะสม (right) นั้นหมายความว่า เป็น
หนังสือที่มีข้อความเนื้อหาเหมาะสมสำหรับความสนใจของเด็ก มีด้อยค่าที่เหมาะสมกับ
ความสามารถในการอ่าน ฉะนั้นในช่วงเวลาของการอ่านเพื่อสันทนาการ (recrea-
tional reading) เด็กจะได้รับความเพลิดเพลินอย่างเต็มที่ ถ้าบรรณารักษ์จะดูแล
และจัดหาหนังสือที่เหมาะสมให้ การให้คำแนะนำและช่วยเหลือเด็กนี้จะเป็นผลให้เด็ก
มีทัศนคติที่ดี มีนิสัยและมีนิสัยในการอ่านที่พึงปรารถนาคือหนังสือที่เด็กอ่านในเวลา
ต่อไป

ในการทำให้เด็กอ่านนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความรู้สึกใหม่ขึ้น
ในตัวของเด็กว่า เขาเป็นคนหนึ่งที่คลั่งใจและเลือกอ่านหนังสือที่คงการควยตัว
ของเขาเอง การทำที่นี้และได้ผลคือ เลือกเอาหนังสือจากชั้น ๒ - ๓ เล่มที่ไม่ยาว
และยากมากเกินไปมาดูควยกันกับเด็ก ซึ่งการทำเช่นนี้เด็กปรกติหรือเด็กที่อ่านเก่ง
อาจไม่ต้องการก็ได้ แต่ก็ยังเป็นประโยชน์มากสำหรับเด็กเรียนช้าและอ่านหนังสือไม่
ค่อยได้ เมื่อเด็กอ่านหนังสือเล่มแรกได้หมด ก็จะรู้สึกมีความมั่นใจในตัวเอง ใน
ครั้งต่อไป เขาก็จะหาอ่านหนังสือที่ยาวและยากมากขึ้นกว่าเดิม

(๑) Gardiner, Jewel; "Administering library service in
the elementary school." PP. 117.

การแนะนำการอ่านจะได้รับผลสำเร็จอย่างดีถ้าบรรณารักษ์รู้จักเด็ก
หมายความว่า บรรณารักษ์มีความสนใจและให้ความเห็นอกเห็นใจเด็กตลอดจนปัญหา
ที่เด็กประสบ ซึ่งต้องพึงเล็งดูความสนใจ ความถนัด และงานอดิเรก บุคลิก
ลักษณะและปฏิกิริยาในสถานการณ์ต่าง ๆ ของเด็ก บรรณารักษ์ควรปรึกษานักวิชาหรือ
กับครูประจำชั้น ครูใหญ่ เกี่ยวกับเรื่องของเด็ก เมื่อเข้าใจเด็กดีแล้วก็พยายาม
สนองความต้องการของแต่ละคนด้วยวัสดุต่าง ๆ ที่มีในห้องสมุด

สิ่งควรระวังในการแนะนำเด็กก็คือ บรรณารักษ์ของมีกลวิธีในการรู้
จาแนะนำ ไม่ควรพูดเป็นเชิงบังคับว่าคงทำอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งเด็กจะเกิดปฏิก
ิริยาต่อต้านทันที อีกประการหนึ่งคือ ควรบอกข้อเท็จจริงบางอย่างในหนังสือแต่ละ
เล่มที่แนะนำให้เด็กอ่าน เพราะมีบางเล่มที่อ่านแล้วไม่รู้เรื่องจับใจความไม่ได้
บางเล่มมีสติกเป็นคอน ๆ บางทีเนื้อเรื่องข้างในไม่ตรงตามหัวเรื่องก็มี บรรณา
รักษ์ของอธิบายหรือเล่าให้ฟังแต่คงไม่เล่าจนหมดเล่ม ควรทิ้งค้างไว้ม้างเพื่อให้
เด็กไปหาอ่านเอาเอง

การจัดชมรมการอ่าน (Reading Clubs)

เป็นการแนะนำส่งเสริมเด็กชั้นโต ๆ ที่อ่านหนังสือออกแล้ว ใครจะ
เข้าเป็นสมาชิกก็ได้ความใจสมัคร จัดให้มีการอ่านหนังสือร่วมกัน แ่่งข้อความหรือ
เขียนโคลงด้วยกัน จัดการละเล่นทั่ว ๆ ไป และอ่านหนังสือต่าง ๆ แล้วถกเถียง
แสดงความคิดเห็นของแต่ละคน งานทั้งหมดบรรณารักษ์เป็นผู้รับผิดชอบจัดตั้งขึ้นตาม
ความต้องการของเด็ก และคอยสนับสนุนดูแล และให้ขอเสนอแนะปรับปรุงให้ดีขึ้น
เรื่อย ๆ

การเล่านิทาน

เด็ก ๆ จะมีความพอใจมากเมื่อมีคนเล่านิทานให้ฟัง แม้แต่ผู้ใหญ่เอง
ก็ยังชอบ เพราะนิทานทำให้คนฟังรู้สึกเพลิดเพลินและเบิกบานใจ โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่ง สำหรับเด็กเล็กที่เข้าเรียนชั้นอนุบาลและประถมศึกษา เด็กเหล่านี้ไม่สามารถที่
จะอ่านหนังสือหรือนิทานที่สมบูรณ์ได้ แต่เด็กก็มีโอกาสได้ยินได้ฟังหนังสืออ่านดี ๆ
และนิทานสนุก ๆ จากการเล่านิทานและการอ่านออกเสียงดัง ๆ บรรณารักษ์และ
ครูเท่านั้นที่จะช่วยเหลือเด็กได้

ลักษณะของนิทานที่ดีจะต้องมีการ เริ่ม เรื่องที่ดีและชัดเจนกล่าวถึงเหตุ
การณ์ที่เกิดขึ้นและลงเอยมานานแล้ว ฉากธรรมชาติเห็นภาพได้ความคำบรรยาย
มีความพอดีพอเหมาะ รักนาระดับความสนใจของผู้มีเหตุผล และมีโครงเรื่องที่คัง
ค้าง ๆ ไว้ให้คิด เด็กอายุ ๓ - ๕ ปีจึงจะชอบฟังนิทาน แต่เด็ก ๔ - ๕ ปีชอบ
ฟังเรื่องทั้งาย ๆ สน ๆ เกี่ยวกับ บ้าน ที่น่อง พ่อแม่ ไก่ แมว นก รถไฟ รถยนต์

มากกว่าที่จะฟังและคิดเข้าใจถึงพวก เทวดา นางฟ้า ยักษ์ คิงเนมบรรณารักษ์หรือครู ควรเลือกนิทานมาเล่าให้ถูกกับวัยและความสนใจของเด็ก การนำเรื่องที่ยากเกินไป สำหรับเด็กมาเล่าและบังคับยึดเยียดให้เด็กฟังแทนที่จะเป็นผลดีกลับเป็นผลเสียคือเด็กมาก

การเล่านิทานเป็นศิลปะหนึ่งที่มีผู้เล่าจำเป็นจะต้องศึกษาและเตรียมตัวให้พร้อม การเล่านิทานให้คิงเนมบรรณารักษ์หรือครูควรมีลักษณะ ๒ ประการ คือมีลักษณะท่าทางเหมาะสมที่จะเล่านิทาน หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เสียงนุ่มนวล มีวิธีพูดชัดเจน ออกสำเนียงและเสียงอย่างถูกต้อง และที่สำคัญคือมีจิตใจที่เข้าถึงในเรื่องนิทานและเด็กที่นั่งฟังอยู่อย่างแท้จริง ผู้เล่าจะต้องฝึกฝนท่าทางให้เหมาะสม และให้คล้อยตามกับเนื้อเรื่อง ต้องอ่านนิทานจนจนจำได้ขึ้นใจเสียก่อน ต้องมีอารมณ์พร้อมที่จะเล่าเรื่องนั้นจากใจจริง ไม่ใช่ฝืนใจทำ บรรณารักษ์ควรจะต้องคัดลอกเนื้อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบมาแล้วอย่างดี เพื่อสร้างให้เด็กเกิดอารมณ์เคลิบเคลิ้มไปตาม

การอ่านดัง ๆ ไปตามเนื้อเรื่องเดิมที่ผู้แต่งได้แต่งไว้ ทำได้ง่ายคิดว่า การเล่านิทาน แต่ใหม่ล้นน้อยกว่า ฉะนั้นในการอ่านดัง ๆ บรรณารักษ์ควรใช้หนังสือรูปภาพที่มีภาพโต ๆ แล้วอ่านคำบรรยายใภาพให้เด็กฟังจะดีกว่าการอ่านเป็นเรื่องราว เทคนิคในการอ่านก็เช่นเดียวกับการเล่านิทาน คืออ่านมาก่อนล่วงหน้า แม้จะคร่าว ๆ ท่องเรื่องและจับใจความได้ก็ยิ่งดี เพราะจะได้รู้ว่าเนื้อเรื่องดำเนินไปทางไหน สิ่งสำคัญที่พึงระวังและปฏิบัติในการเล่านิทานและการอ่านดัง ๆ ก็คือ บรรณารักษ์หรือครูจะต้องสนุกสนาน และมีส่วนร่วมในการสนุกสนานกับเด็ก ๆ ด้วย

การเอาคำประพันธ์ที่ไพเราะ มีคำซ้ำ ๆ และสัมผัสกันอย่างเหมาะสม กลมกลืน พร้อมทั้งมีความหมายมาอ่านให้เด็กฟัง เด็กจะชอบและรบเร้าให้อ่านอีก ขณะที่เด็กฟังเด็กจะนั่งนิ่งเงิบ คาเป็นประกาย ซึ่งบรรณารักษ์จะรู้ได้คือว่าเด็กชอบคอนไหนมาก ก็อ่านซ้ำในคอนนั้น ชั้นแรกเด็กอาจจะชอบเพราะฟังเพราะหูก่อน แต่เมื่อฟังนาน ๆ และหลาย ๆ ครั้ง เด็กก็จะเข้าใจความหมาย การนำเสนอมคำประพันธ์เหล่านี้บรรณารักษ์ควรใช้คำประพันธ์แบบซับซ้อนก่อนจะได้ผลดีมาก

การอภิปราย

การอภิปรายเป็นจุดประสงค์หนึ่งของบริการห้องสมุดที่จะให้เด็กสนใจอ่านหนังสือเพื่อความเพลิดเพลิน และแบ่งปันความรู้ ความคิดเห็นให้เพื่อน ๆ ฟัง ในหมู่อภิปรายทุกหมู่เด็กควรได้แสดงออกอย่างอิสระว่าทำไมเขาถึงไม่ชอบหนังสือเล่มนั้น หรือไม่จึงชอบ เขาคงจะได้มีความรู้สึกว่าการแสดงความคิดเห็นของเขา ออกมานั้นมีความสำคัญหรือเป็นประโยชน์ต่อคนอื่นเหมือนกัน คิงเนมบรรณารักษ์ต้องสนับสนุนและกระตุ้นให้ทุก ๆ คนแสดงออกอย่างเสรี และอย่างกล้าหาญ ซึ่งเป็นการช่วยเด็กให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ได้ด้วยความสามารถของเขาเอง

การอภิปรายควรจัดให้เป็นแบบง่าย ๆ ไม่มีระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด ให้เป็นการพูดจาสนทนากันตามธรรมชาติอันหนึ่งหน้าเขาหากัน แล้วถกเถียงกันไปตามเนื้อเรื่องที่จะอภิปราย ครั้งแรก ๆ บรรณารักษ์ของทำหน้าที่นำการอภิปรายบ้างเล็กน้อย ส่วนในครั้งหลัง ๆ ให้เด็กอภิปรายกันเอง แต่บรรณารักษ์ก็นั่งฟังห่าง ๆ คอยสังเกตว่าถ้าออกไปนอกเรื่องมากก็ดึงกลับมาสู่เรื่องเดิม การอภิปรายเป็นหนึ่เป็นโอกาสอันดีที่จะฝึกเด็กให้รู้จักฟังและประเมินผลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้อื่น

บริการ โดยการตอบคำถาม

การที่ห้องมีบริการตอบคำถามนั้นก็เพื่อว่าจะได้ช่วยเหลือเด็กให้รู้จักใช้หนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องสมุดให้เป็นประโยชน์คือตัวของเด็กเอง และคอยการเรียนของเด็กด้วย ช่วยค้นหาหาคำตอบหรือไม่ก็แนะนำให้เด็กไปค้นคว้าได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความสนใจ และสนับสนุนนิสัยรักการค้นคว้าศึกษาด้วยตนเองให้แก่เด็ก

คำถามส่วนมากของเด็กประถมศึกษาชั้นต้นจะเป็นคำถามโดยทั่ว ๆ ไปมากกว่าจะเป็นคำถามเฉพาะวิชา เด็กจะถามถึงว่า พวกเหล่านั้นหรือสิ่งเหล่านั้นเป็นใคร อยู่ที่ไหน ทำไมจึงเกิดขึ้น เกิดขึ้นเมื่อไร ฯลฯ ดังนี้เป็นต้น หรือบางทีเด็กก็ถามว่านิคหนอยที่เรียนชั้นประถม ๓ - ๔ อาจมีคำถามที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนในหลักสูตร เพราะการศึกษาในปัจจุบันส่งเสริมให้เด็กรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นครูก็จะมอบหมายงานให้เด็กมาหาคำตอบเอาเอง ซึ่งงานบางอย่างอาจจะมอบให้มาเป็นรายบุคคลหรือเป็นพวกก็ได้ และบางทีครูก็ให้คำแนะนำนอกเล่าเกี่ยวกับหนังสือที่กองโซมาอย่างละเอียด เด็กก็สามารถไปค้นหาได้ แต่ในบางครั้งครูไม่ได้ให้คำแนะนำจึงเป็นหน้าที่ของบรรณารักษ์ที่จะช่วยเหลือเสนอแนะเด็ก ในการตัดสินใจเลือกหัวเรื่องที่จะทำและอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือหนังสือที่กองโซในการค้นคว้านั้น ๆ

ผู้ที่ทำหน้าที่ในบริการตอบคำถามนี้ อาจเป็นใดทั้งครู บรรณารักษ์ และนักเรียนชั้นสูงที่มีความรู้และความสามารถพอที่จะช่วยเหลือเด็กได้ บุคคลลักษณะของผู้ทำหน้าที่ในบริการตอบคำถาม ควรประกอบด้วย

๑. มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง
๒. มีความซื่อ
๓. มีความสังเกตดี
๔. เป็นคนมีระเบียบ
๕. มีความรู้ในวิชาทั่ว ๆ ไป
๖. มีความรู้ในวิชาเฉพาะ
๗. มีไหวพริบดี

- ๔. มีความสนใจในตัวเด็กที่มาขอความช่วยเหลือ
- ๕. มีความพากเพียร (๑)

ในการตอบคำถามบรรณารักษ์และครูควรได้มีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เพื่อว่าบรรณารักษ์จะได้เรียนรู้ถึงบทเรียน หลักสูตร และวิธีสอนของครูแต่ละคน นอกจากนี้ยังได้เข้าใจถึงความต้องการของครูที่จะชักจูงความสนใจของเด็กให้หันเหไปทางไหน ดังนั้นเมื่อเด็กมาขอความช่วยเหลือ บรรณารักษ์ก็จะได้ช่วยแนะนำได้อย่างถูกต้อง แต่ทั้งระลึกอยู่เสมอว่า การช่วยเหลือตอบคำถามเด็กนี้ควรเป็นการแนะนำให้เกิดรู้จักวิธีคิดค้นคว้า และสำรวจขอความต่าง ๆ จากหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องสมุดและนอกห้องสมุดมากกว่าจะเป็นการชี้คำตอบให้โดยตรง เช่น เด็กเล็กก็ให้สำรวจขอความคร่าว ๆ จากการอ่านสารบัญ แล้วเลือกเอาหัวข้อที่ต้องการ ส่วนเด็กโตอาจช่วยตนเองได้ดีกว่า ถ้าหากว่าบรรณารักษ์ได้แนะนำให้คุณเคยรู้จักหนังสือจำพวกอ้างอิงมาแล้ว ในบางกรณีที่เกิดต้องการความช่วยเหลืออย่างรีบร้อน ก็ควรให้คำตอบโดยตรงแต่ต้องไม่บ่อยนัก เพราะทำให้เด็กเคยตัวและเกียจคร้านที่จะหาคำตอบเอง

บรรณารักษ์ควรใช้จิตวิทยาช่วยในการตอบคำถามของเด็กคือ ต้องรู้ถึงความต้องการของเด็กแต่ละคนควรวางแผนการรวมกันกับครู และรู้ถึงพื้นฐานเดิม (background) ของเด็กในชั้นเรียนและบ้านบางพอสมควร เมื่อนักเรียนมาโตถามอาจมีคำถามที่ไม่ชัดเจนหรือฟังไม่รู้เรื่อง บรรณารักษ์ไม่ควรดูค้ำว่ากล่าวซึ่งจะทำให้เด็กเสียกำลังใจ และเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อบรรณารักษ์ ห้องสมุด และคำสั่งของครู ตลอดจนการที่จะไปโตถามหาความรู้จากวิทยากรอื่น ๆ ทางงานที่ครูมอบหมายมาคลุมเครือ บรรณารักษ์ควรบอกให้ครูทราบ เพื่อว่าครูจะได้คิดแปลงแก้ไขคำสั่ง และมอบหมายงานใหม่แก่เด็กใหม่ จนเด็กเข้าใจดี ส่วนบรรณารักษ์เมื่อทราบแล้วว่าเด็กมีความต้องการอะไร ก็ชวนเด็กพูดคุยล่อหลอกด้วยวิธีต่าง ๆ ให้คำตอบหลุดออกมาจากปากของเด็กเอง ไม่ควรถามตรง ๆ เด็กจะอายถ้าเขาไม่รู้หรือกระดากอายในการแสดงความคิดเห็นออกมาให้ผู้อื่นฟัง เพราะบางทีเด็กก็ไม่รู้แน่ชัดว่าตนเองต้องการอะไร และทำอย่างไรจึงจะแสดงความต้องการและความคิดเห็นออกมาได้.

บริการโดยวัสดุอื่น ๆ

ดนตรี

ในประเทศเรา เด็กยังมีประสบการณ์ทางดนตรีน้อยเหลือเกิน ดนตรีถือเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรที่เด็กจะร้องเรียน และเรียนกันจริง ๆ เพียงชั่วโมงเดียวต่อหนึ่งสัปดาห์ เด็กจึงขาดรสนิยมและทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับดนตรี นักการศึกษาได้พึงสังเกตเห็นความสำคัญของดนตรี จึงปรากฏว่าเดี๋ยวนี้ตามโรงเรียนประถมศึกษาทั่ว ๆ ไป

(๑) อุตัย พุทธิยะ โทธิ, คำบรรยาย "หน้าที่ของบริการตอบคำถาม".

ได้พยายามใช้คนตรีเข้าประกอบการเรียนการสอน จากการสังเกตการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาหลายแห่ง และจากประสบการณ์ในการสอนของผู้เขียนเอง ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า คนตรีมีส่วนทำให้การเรียนของเด็กก้าวหน้าไปมาก คนตรีช่วยทำให้เด็กได้พัฒนาการพร้อม ๆ กันไปถึง ๔ ด้าน สมตามความมุ่งหมายของการศึกษาแผนใหม่ เด็กมีท่าทางร่าเริงแจ่มใส และสนใจในบทเรียนมากขึ้นกว่าเดิม ถึงแม้ว่านอกจากเด็กจะได้ศึกษาเล่าเรียนคนตรีมาจากชั้นเรียนบ้างแล้ว ห้องสมุดก็ควรจัดบริการคนตรีให้นักเรียนเพิ่มขึ้นอีกด้วย ในการจัดไม่จำเป็นต้องจัดหาเครื่องดนตรีมาทั้งวง เพราะเชื่อว่าห้องสมุดมีเงินจากงบประมาณไม่พอ บรรณารักษ์ก็อาจจัดขึ้น โดยการใช้น้ำเงินที่เกี่ยวกับคนตรี เช่น ประวัติดนตรี ของนักเรียน นักแต่งเพลง หนังสือภาพเครื่องดนตรีและส่วนประกอบต่าง ๆ ให้เด็กอ่าน จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้เด็กเข้าใจในเรื่องดนตรีมากขึ้น บางครั้งอาจจัดหาแผ่นเสียง เพลงง่าย ๆ ที่เด็กชอบมาเปิดให้ฟัง เช่น เพลงพื้นเมืองและเพลงนานาชาติ นอกจากนี้ยังมีงานเสียงประเภทที่เป็นการเล่นปริศนาประกอบไปกับเพลง หรือเพลงที่บรรยายความเนื้อเรื่องนิทาน เหล่านี้จะทำให้เด็กชอบและสนใจมาฟัง นาน ๆ เข้าเด็กก็จะรู้จักคุณค่า (appreciate) ของดนตรียิ่งขึ้น อันเป็นผลดีแก่ตัวเด็กต่อไปภายหน้า

การแสดงบนเวที ✓

การแสดงบนเวทีเป็นบริการอันหนึ่งที่ควรจัดให้เด็ก เพราะนอกจากเด็กจะเข้ามาอ่านหนังสือ รวบรวมปริยาย วิจารณ์วิจารณ์หนังสือ หรือฟังนิทานแล้ว การแสดงบนเวทีจะช่วยให้เด็กมองเห็นและเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น การแสดงจัดได้หลายอย่าง เช่น การแสดงละคร การแสดงควงหุ่น

การแสดงละคร เป็นสิ่งที่เด็กชอบมาก ละครที่นำมาแสดงโดยมากเลือกเอาจากเรื่องดี ๆ และสนุกจากหนังสืออ่าน สำหรับเด็กโตให้คิดแต่งเรื่องขึ้นเองบ้าง เด็กหลาย ๆ คนที่ชอบอ่านและสนใจหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง ก็อาจรวมกันเข้าเป็นพวก แล้วจัดการแสดงขึ้นจากฉากในท้องเรื่องที่ได้อ่านมา การแสดงเช่นนี้ไม่จำเป็นต้องจัดหาฉากหรือเครื่องตกแต่งมากนัก และบางทีไม่ต้องการความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์ก็มี เป็นงานที่เด็กคิดและวางแผนด้วยตนเองทั้งสิ้น บรรณารักษ์อาจช่วยเหลือได้บ้างในตอนที่เด็กเลือกสรรเอาคอนไดคอนหนึ่งจากหนังสือ ซึ่งอาจให้เป็นคำแนะนำว่าตรงไหนดี มีใจความกะทัดรัดหรือสนุกสนานเพียงใด จุดประสงค์อันยิ่งใหญ่ของการแสดงละครก็เพื่อถึงจุดความสนใจ ทั้งของผู้เล่นและผู้ชมให้ถือหนังสือว่าหนังสือเล่มนั้น ๆ ให้อะไรแก่เราบ้าง นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงออกถึงความคิดเห็น ความคิดริเริ่ม และความก้าวหน้าของเด็กด้วย

การแสดงหุ่น ปัจจุบันกำลังเป็นที่นิยมของเด็ก ๆ มาก ซึ่งบรรณารักษ์ควรให้เด็กอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับหุ่นขึ้น เรื่องที่เล่นก็หาเอาจากนิทานต่าง ๆ ที่เด็กชอบ เป็นการให้เด็กแสดงความรู้สึกออกมาให้คนอื่นชม เราจะเห็นความสามารถของเด็กในทางต่าง ๆ กัน เช่น การตกแต่งเวที การจัดไฟแสง สี และเสียงเพลงประกอบ ตลอดจนการเจรจาสนทนา การประคองประคองเครื่องแต่งกาย และการแก้ปัญหาของเด็กเองในบางอย่าง ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้รับผลสำเร็จอย่างงดงาม และเพิ่มพูนความเข้าใจมากกว่าการอ่านจากหนังสือ หรือฟังคำแนะนำจากบรรณารักษ์

แบบต่าง ๆ ของหุ่นที่นิยมกันแพร่หลายในต่างประเทศ แยกเป็นประเภทดังนี้

๑. เป็นภาพตัดจากกระดาษหรือแผ่นไม้ ประดิษฐ์เป็นโรงละครจำลอง มีเวที ฉาก ม่าน และตัวละครครบชุด เรียกว่า cut out หรือ model theatre

๒. เป็นภาพประดิษฐ์หัวและมือเย็บติดกับตัว เป็นถุงพอดักกับมือ เมื่อสวมเข้ากับมือแล้ว สามารถใช้นิ้วกระดูกให้หัวและมือเคลื่อนไหวได้เหมือนมีชีวิต เรียกว่า Glove puppet

๓. ใช้นิ้วติดกับส่วนมือและคอหุ่น แล้วยกเชือกเคลื่อนไหวได้แทนหัว ซึ่งเป็นแบบเดียวกับหุ่นกระบอกของไทย เรียกว่า Rod puppet

๔. ใช้นิ้วสอดจากตัวหุ่นไปเกี่ยวกับคันบังคับ เมื่อบังคับที่คันบังคับ หุ่นก็จะเคลื่อนไหวไปตามสายโยง เป็นศิลปะที่น่าดูมากกว่าแบบอื่น ๆ เพราะเคลื่อนไหวทุก ๆ ส่วนของร่างกายได้เหมือนมีชีวิตจริง ๆ เรียกว่า Marionnetle

การทำตัวหุ่นเหล่านี้ บรรณารักษ์อาจจัดให้เด็กได้ทำในช่วงเวลาที่ว่างในห้องสมุด หรืออาจฝึกฝนกับครูประจำชั้นให้เด็กทำในช่วงว่างศิลปะศึกษาก็ได้ เป็นการทำให้เด็กได้รับความเพลิดเพลิน และมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น. ✓

วิทยุและภาพยนตร์

ห้องสมุดที่ทันสมัยทุกแห่งย่อมเห็นความสำคัญในความช่วยเหลือของโสตทัศนวัสดุเป็นอย่างดี ยิ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กยิ่งโผล่มาก ดังเช่นการจัดให้มีบริการวิทยุและภาพยนตร์ก็ควรจะมี ซึ่งคงแล้วความสามารถของห้องสมุดนั้น ปัจจุบันทางกระทรวงศึกษาธิการก็ได้เริ่มจัดบทเรียนสำหรับเด็กทางวิทยุบ้างแล้ว แต่ยังคงอยู่ในขั้นทดลอง ถ้าได้รับความสำเร็จก็อาจใช้ได้ทั่วประเทศ บรรณารักษ์จะได้แนะนำให้เด็กและผู้ปกครองเลือกฟังสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ ภาพยนตร์ก็เช่นกัน เป็นสิ่งเร้าให้เด็กสนใจและสนุกสนาน บรรณารักษ์อาจเชิญชวนบริษัทห้างร้าน องค์การต่าง ๆ ให้ออมเงินจัดภาพยนตร์เรื่องดี ๆ สำหรับเด็กบ้างเป็นครั้งคราว เป็นการช่วยให้เด็กได้พักผ่อนไปในตัว และยังถ้าภาพยนตร์นั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับบทเรียนแล้ว จะทำให้เด็กจดจำบทเรียนได้อย่างดี.

บริการในวันพิเศษ

วันเกิด

๑. จัดให้มีการเลี้ยงอาหารและขนม โดยนักเรียนต่างหากกันมาแล้วรวบรวมรับประทานด้วยกัน
๒. ให้มีการแสดงละครเกี่ยวกับเด็ก ๆ และการเล่นเกมต่าง ๆ
๓. ประกวดเรียงความเรื่อง "วันเกิด"
๔. ให้เด็กหารูปภาพเด็ก ๆ หรือรูปถ่ายของตนเอง หรืองานที่เด็กทำขึ้น เช่น วาดรูป รูปปั้น มาจัดเป็นนิทรรศการ

วันวิสาขบูชา ฆาระบูชา หรือ วันเข้าพรรษา

๑. เปิดโอกาสให้โต้ตอบปัญหาแข่งขันกันเกี่ยวกับเรื่องทางศาสนา ซึ่งบรรณารักษ์อาจขอความร่วมมือจากครูประจำชั้นให้ช่วยจัดหาปัญหาที่เด็กสนใจ หรือรวบรวมปัญหาจากเด็กชั้นต่าง ๆ มาให้เด็กถกเถียงกัน เป็นการเพิ่มพูนความรู้ไปพร้อม ๆ กับสนุกสนานด้วย
๒. จัดหาหนังสือพุทธประวัติ หรือหนังสือที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาไว้ให้คนควา
๓. แสดงภาพนิ่ง ฉายภาพยนตร์ หรือแสดงละครพุทธประวัติในคอนที่เกี่ยวกับวันนั้น ๆ เด็กจะจดจำได้ดีโดยไม่เสียเวลาทองจำ
๔. ในวันที่โรงเรียนหยุดให้ไปวัด ครูและบรรณารักษ์อาจร่วมมือกันพานักเรียนไปทำการสักการะบูชา หรือไปทำบุญที่วัด เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เห็นกิจกรรมทางศาสนา

วันชาติ

๑. จัดหนังสือเกี่ยวกับวันชาติและการปกครองแบบประชาธิปไตย ไว้ให้อ่าน
๒. ศึกษาบุคคลสำคัญ ๆ ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตลอดจนรูปเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องไว้ให้เด็กดู
๓. สนิมสนุนให้แต่งโคลง เรียงความ ประกวด

วันปิดภาค

๑. จัดให้มีการกินเลี้ยงร่วมกัน และการแสดงละคร หรือ เล่นเกมต่าง ๆ
๒. ให้ประกวดแต่งกายแพรวเป็นบุคคลต่าง ๆ ในหนังสือ
๓. ประกวดแต่งโคลง กลอน เรียงความ ฯลฯ
๔. จัดให้มีการอภิปรายเรื่องประโยชน์ที่ได้รับจากห้องสมุด หรือห้องสมุดของเราควรได้รับการปรับปรุงหรือไม่ อย่างไร

วันหนังสือ

จะเป็นวันใดแล้วแต่ทางห้องสมุดและโรงเรียนเห็นพ้องกันว่า ควรกำหนดในวันไหน ซึ่งจัดกิจกรรมให้เด็กได้หลายอย่าง เช่น

๑. ให้รางวัลและประกาศชมเชยคนที่อ่านหนังสือมากที่สุด
๒. ให้แสดงละครจากหนังสือที่เด็กอ่าน หรือละครประวัติคนสำคัญ ๆ ทางหนังสือ เช่นนักเขียน นักก่อกบฏ นักวาดรูป ฯลฯ
๓. ให้เด็กวิจารณ์หรือเล่าหนังสือที่เขาชอบที่สุดให้เพื่อนฟัง
๔. จัดนักเขียนมาเล่านิทานให้ฟังหรือนักวาดรูปการดูนิทานวาดให้เด็กดู
๕. ให้เล่นเกมทายชื่อคน หรือตัวละครที่กำหนดไทม์มาจากหนังสืออะไร ใครทายถูกมากที่สุดก็ชนะ
๖. ประกวดหนังสืออ่านที่เด็กแต่งขึ้นเอง หรือประกวดการวาดรูปหลาย ๆ แผ่นประกอบกันเป็นเรื่องราว.

ประโยชน์ที่เด็กจะได้จากห้องสมุด

เนื่องจากห้องสมุดมีความสำคัญในการอำนวยความสะดวกทั้งด้านการเรียน การทวักิจกรรม และความสบายเพลิดเพลินของเด็กมาก เด็กที่เข้ามาใช้ห้องสมุดจะรู้สึกว่ห้องสมุดมีประโยชน์แก่ตัวเขามากมายหลายอย่าง ซึ่งถ้าจะรวบรวมดูแล้วพอที่จะกล่าวได้ว่าประโยชน์ทั้งหลายที่เด็กได้จากห้องสมุดดังนี้

๑. เด็กได้ฝึกฝน อบรม และบ่มเพาะนิสัยที่ดีหลายประการ เช่น

ก. นิสัยรักการอ่านหนังสือ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาและเป็นความพอใจอันล้ำเลิศของผู้ใหญ่ในปัจจุบัน เพราะเด็กไทยส่วนมากไม่ค่อยมีนิสัยเช่นนี้ เด็กมักจะอ่านหนังสือแค่เฉพาะในเวลาเรียนเท่านั้น ถ้าเด็กคนไหนอ่านหนังสือเก่ง ๆ และอ่านจนคิดเป็นนิสัยแล้วจะมีความเฉลียวฉลาดมากกว่าเด็กที่ไม่ชอบอ่านหนังสือ จะเห็นได้ว่าเด็กที่จบจากประถมศึกษาแล้วไปทำงาน หรือช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพเป็นเวลานาน ๆ ได้ละทิ้งการอ่านหนังสือเสียสิ้น ทั้งนี้เพราะเด็กเหล่านี้ไม่ได้รับการปลูกฝังนิสัยที่ดีไว้ ผลที่ปรากฏอยู่ทั่วไปก็คือภายหลัง ๔ - ๕ ปีผ่านไป เด็กก็อ่านหนังสือไม่ออกและ เขียนไม่ได้

ข. นิสัยรักการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ซึ่งทำให้เขากลายเป็นคนที่มีความรูกว้างขวาง รู้จักวินิจฉัยพิจารณาและตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง เพราะจากการค้นคว้าช่วยให้เขารอบรู้ไปแทบทุกด้าน รู้ว่าสิ่งไหนดีเลวอย่างไร นอกจากนี้ยังช่วยทำให้เป็นคนที่มีปรับตัวได้ทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ๆ

ค. รู้จักรักษาสัมบัติทั้งของตัวเองและของสาธารณชนจากการฝึกให้เด็กเข้าใช้ห้องสมุด ใ้ระวังรักษาหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ ทำให้เด็กรู้ว่าของไหนควรระวังรักษามากน้อยเพียงไร เมื่อได้ฝึกประจำจนเป็นนิสัยติดตัวไปจนโตแล้วเด็กจะรู้จักรักษาสัมบัติที่เป็นของตนเองและของผู้อื่น

ง. รู้จักมีวิจารณญาณในการอ่านหนังสือ ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าแค่เพียงหนังสือ ก็มีควหนังสือแล้วก็อ่านเรื่อย ๆ ไป แต่เป็นการอ่านที่มีความรู้คัดสินใจว่า หนังสือที่อ่านมีข้อความดี มีคิธรรมอะไรแฝงอยู่ หรือมีส่วนที่จะชักจูงใจให้ศาลงไปในทางใคบ้าง นี่เป็นการอ่านอย่างวิจารณญาณ ความรู้จกคัดสินที่ดีและไม่ดีและเหมาะสมควรแก่ตนเองหรือไม่

๒. เด็กได้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ หลายอย่างด้วยกัน เช่น ด้านสุนทรียภาพ ด้านศิลปะ ด้านความเป็นอยู่อย่างประชาธิปไตย ฯลฯ ซึ่งจากห้องเรียนเด็กจะมีประสบการณ์ด้านเคียวคือทางด้านความรู้ แต่ในห้องสมุดมีหนังสือหลายชนิดและหลายรส เมื่อเด็กอ่านแล้วเด็กจะมีความรู้สึกคล้ายกับว่า ได้ไปประสบภาคด้วยตนเอง

๓. เด็กได้มีโอกาสพบปะทำงานร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้จักการทำงานร่วมกัน มีด้อยที่ด้อยอาศัยซึ่งกันและกัน มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และได้รู้จักเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น เท่ากับเป็นการฝึกให้เด็กได้มีประชาธิปไตยในการอยู่ร่วมกัน ให้ความรับผิดชอบและร่วมมือกับหมู่คณะ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กด้วย

๔. เด็กได้ใช้ห้องสมุดเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ในยามที่เด็กว่างก็จะได้ใช้เวลาว่างนั้นให้เป็นประโยชน์ด้วยการอ่านหนังสือในห้องสมุด เมื่อเด็กมีอาการเมื่อยล้าหรือเครียดมาก ห้องสมุดก็จะช่วยให้เขาเกิดความเพลิดเพลินและมีความสุขสบายใจ

๕. เด็กได้ฝึกความเป็นระเบียบและมีวินัย เด็กที่เข้ามาใช้ห้องสมุดได้พบเห็นการตกแต่งอย่างสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย และสะอาดตา เด็กก็จะมีความรู้สึกเคยชินกับความเป็นระเบียบ ยิ่งถ้าเด็กได้มีโอกาสร่วมมือในการจัดทำความสะอาด ก็เป็นการฝึกให้รู้จักทำให้เป็นระเบียบไปในตัว นาน ๆ เข้าก็จะกลายเป็นนิสัยที่ติดตัวเด็กต่อไป

๖. เด็กได้รู้แนวทางที่จะใช้ห้องสมุดอันต่อไป จากการจัดห้องสมุดให้ถูกองค์ตามหลักสากลนิยมนี้ เด็กได้ใช้ห้องสมุดอย่างถูกต้อง ครั้นเด็กโตและเข้าหาการศึกษาต่อไป ก็จะสามารถใช้ห้องสมุดในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยได้สะดวกและง่ายดาย และถึงแม้จะสำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ยังหาความรู้เพิ่มเติมได้เอง (self-study) จากห้องสมุดของประชาชน

จากความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้จากห้องสมุดนี้จะทำให้เด็กมีความมั่นใจในตัวเอง รู้จักกล้าแสดงความคิดเห็นมีความเป็นตัวของตัวเอง รู้จักตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี และทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณก็เป็นบุคคลหนึ่งในโลกนี้ที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย.

ปัญหา และ ข้อเสนอแนะ

การจัดห้องสมุดสำหรับเด็กในโรงเรียนประถมศึกษาของเรา ปรากฏว่ามีจัดทำอยู่เพียงไม่กี่โรงเรียน นอกนั้นแล้วแทบจะเรียกได้ว่าไม่มีเลย แม้ตัวจัดเป็นมุมหนังสือก็ยังไม่มีการจัดทำ ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนเหล่านั้นได้เผชิญหน้ากับปัญหาหลายอย่างหลายประการจนไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้ จึงงดที่จะจัดทำเสีย ปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่เสมอ ๆ เช่น

๑. เงิน

เป็นอุปสรรคอันสำคัญของโรงเรียนอย่างหนึ่ง ตามหลักทั่วไปแล้ว โรงเรียนจะต้องมีเงินงบประมาณส่วนหนึ่งที่ใช้ในการปรับปรุงและก่อสร้างห้องสมุด แต่เงินจำนวนนี้ตามการปฏิบัติจริง ๆ แล้ว มักจะนำไปใช้ในทางอื่นมากกว่าจะนำมาใช้จัดและปรับปรุงห้องสมุด

อีกประการหนึ่งงบประมาณที่สำหรับใช้จ่ายหนังสือและอุปกรณ์มีจำนวนน้อย ซื้อได้ไม่กี่เล่ม เงินก็หมด ปัญหาเรื่องเงินนี้เป็นปัญหาอันใหญ่ยิ่งที่ห้องสมุดทุก ๆ แห่งได้ประสบมา เพราะถ้าจะรอดแค่งินจากงบประมาณแล้วก็ไม่หวังจะได้ปรับปรุงแน่ ๆ

๒. คน

หมายถึงคนที่ทำงานในทางห้องสมุดโดยตรง สำหรับบรรณารักษ์ที่ได้อ่านวิชาห้องสมุดมาไม่มากนัก ฉะนั้นถ้าจะหวังให้ได้ควมบรรณารักษ์จริง ๆ มาจัดห้องสมุดให้เห็นจะยาก ยิ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ความหวังนี้ยิ่งไกลออกไป มีอยู่ทางเดียวก็คือเอาครูที่สอนอยู่คนใดคนหนึ่งที่ชอบในทางหนังสืออยู่แล้วให้มาทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการห้องสมุด โดยการลดเวลาสอนให้น้อยลง เพื่อจะได้มีเวลามาทำงานทางห้องสมุดมาก ๆ แต่เท่าที่จัดทำมักจะทำให้เวลาแก่ครูน้อย ครูคงไปทำการสอนหลายชั่วโมง เลยไม่มีโอกาสทำได้อย่างเต็มที่

๓. หนังสือ

หนังสือมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน จากที่ได้กล่าวมาถึงการเลือกหนังสือในคอนคนแล้วว่า ต้องเลือกหนังสือให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก และหนังสือที่สนองความต้องการของเด็กแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันไป แต่หนังสือที่มีอยู่มักจะเป็นหนังสือเก่า ๆ ที่ล้าสมัย ไม่เป็นที่สนใจและความต้องการของเด็กแล้ว และยังเป็นหนังสือของผู้ใหญ่เสียมาก สำนักพิมพ์ต่าง ๆ พิมพ์แต่หนังสือที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่เท่านั้น หนังสือสำหรับเด็กเพิ่งจะมีและก็ไม่อยู่ในสภาพที่ดี เนื้อเรื่องบางทีก็ไม่เหมาะสมกับเด็ก ไม่ช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการที่ซึ้นเลย ลักษณะของหนังสือ เช่น

ปก กระดาษพิมพ์ สี รูปภาพ ก็ไม่น่าอ่าน ไม่เป็นที่ดึงดูดตาเด็ก เหมือนอย่างหนังสือ
ของต่างประเทศ เมื่อไม่มีหนังสือเด็ก เด็กก็ไม่อยากอ่าน

ปัญหาที่ครูมักประสบในการซื้อหนังสืออีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อเสนอจะซื้อ
ที่ตรงกับความต้องการของครูและเด็กอย่างไรมักจะถูกผู้ใหญ่คัดค้าน เช่นศึกษานิเทศก์
บางท่านซึ่งมีความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็ก และไม่ทราบถึงผลประโยชน์
ที่เด็กควรจะได้จากหนังสือชนิดไหน และหนังสือที่อยู่มากให้ซื้อนั้นก็จะเป็นหนังสือที่
มองในแง่ของผู้ใหญ่ ไม่ได้คำนึงถึงเด็กเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณาภิบาลมักจะเป็น
เช่นนี้เสมอ

๔. ความไม่เข้าใจในความสัมพันธ์และความจำเป็นในการมีห้องสมุด ครูน้อย
บางคนหรือครูใหญ่บาง โรงเรียนมองไม่เห็นความจำเป็นของห้องสมุดจึง ไม่สนับสนุน
ส่งเสริม ฉะนั้นถ้ามีผู้ที่มีความเข้าใจและทำหน้าที่นี้ไปคอยชี้แจงให้เขาเหล่านั้นเข้าใจ
ใจได้แล้ว ก็จะเป็นผลดีอย่างยิ่ง

๕. เด็กไม่เข้ามาใช้ห้องสมุด

ปัญหานี้มักจะเกิดจากว่า ห้องสมุดนั้นไม่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย
มีหนังสือเก่า ๆ ไม่น่าสนใจ บรรยากาศของห้องสมุดไม่ดี ขวนเข็ญ หรือในการ
จัดบริการของห้องสมุด เด็กไม่มีโอกาสเข้าไปร่วมอย่างเต็มที่ อย่างที่เราทราบ
กันอยู่แล้วว่า เด็กไทยมักขี้อายและกลัวเกรงครู ดังนั้นเด็กจึงไม่กล้าเข้ามาหยิบค้น
อ่าน หรือยืมไปอ่านที่บ้าน บางครั้งบริการที่ครูจัดให้เด็กทำไม่ได้ เพราะเกินความ
สามารถของเด็กหรือไม่อยู่ในความสนใจของเด็ก และยังมีครูคอยดูค้ำว่ากลัวว่าเป็น
ระเบียบ คอยจับผิดแล้ว เด็กจะพยายามหลีกเลี่ยงให้ไกลจากห้องสมุดให้มากที่สุด
เท่าที่จะเป็นไปได้อีกประการหนึ่ง เด็กไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้เข้ามาใช้
ห้องสมุด

ข้อ เสนอแนะ

๑. เนื่องจากการจัดห้องสมุดเป็นเรื่องใหญ่ ควรจัดในโรงเรียนที่มี
อาคารดี มีครูดี ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จังหวัดและอำเภอเห็นสมควรและรับรองว่า
จะจัดได้ เป็นที่เชื่อว่าจะเอาใจใส่เป็นอย่างดี ก็ควรให้จัดและส่งเสริมให้ดีขึ้นตาม
ลำดับ โรงเรียนทุก ๆ แห่งควรจะเริ่มจัดได้แล้ว แม้จะจัดให้มีอุปกรณ์อย่างครบ
ครันไม่ได้ก็ควรเริ่มจัดแต่บางส่วนเท่าที่จะทำได้เสียก่อน เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา
ควรจะได้อำนาจถึงงบประมาณที่เขาไม่ใช้ในทางอื่นนี้ด้วยว่า การส่งเสริมเล็กน้อย
เพียงไรทางโรงเรียนก็ไม่ควรนิ่งนอนใจ จัดหารายได้ทางอื่นเพิ่มเติมบ้างและราย
ได้ที่ได้มาก็ขอให้ใช้จ่ายสำหรับห้องสมุดโดยตรง

๒. หนังสือนอกจากจะซื้อจากเงินงบประมาณแล้ว ครูควรพยายาม ศึกษาค้นคว้าหาความช่วยเหลือจากหน่วยราชการและองค์การต่าง ๆ ถ้าครูพยายาม ตักเตือนแล้วก็จะพบว่าไม่เป็นการยากลำบากอะไรเลย เพราะปัจจุบันนี้ตาม หน่วยราชการและบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ก็เพิ่งเล็งเห็นความสำคัญของห้องสมุดอยู่ แล้ว หนังสือดี ๆ สำหรับเด็กที่ขาดคร่าวตาหากเป็นหนังสือของเอกชน ก็ติดต่อขอ ให้เขาพิมพ์ใหม่ โดยเฉพาะหนังสือคินิยาย ประวัติบุคคลสำคัญ ฯลฯ ทางกระทรวงศึกษาธิการก็ควรจะได้จัดทำขึ้น โดยให้ครูทรงคุณค่าความรู้ช่วยกันแต่งหนังสือ สำหรับเด็กแล้วพิมพ์จำหน่ายหรือแจกไปตามโรงเรียนดัง เช่นที่เคยแจกไปบ้างแล้ว เช่น คลังนิยาย ประทีปทอง หนังสือชุดอ่านประกอบภาษาไทย ฯลฯ เป็นต้น

นอกจากนี้ บรรณารักษ์และครูควรส่งเสริมให้เด็กได้เขียนชิ้นเองบ้าง จะเป็นหนังสือข่าวประจำชั้น หรือนิทานประจำชั้นเรียน หรือเป็นข่าวสำหรับโรงเรียน ของคนว่า วันนี้ได้มีกิจกรรมพิเศษอะไรบ้าง หรือมีแขกมาเยี่ยมโรงเรียนของคุณ แยกคนนั้นเป็นใคร ใครมาพูดจาปราศรัยไว้อย่างไร หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ซึ่งอาจ ออกเป็นข่าวประจำวัน พอตีภาคก็รวบรวมรายการต่าง ๆ ทั้งข่าวและนิทานที่ได้ ทำมาเขียนเป็นเล่ม ในภาคต่อ ๆ ไปก็ทำเช่นนี้อีก ดังนั้นมีหนังสือ ๆ โรงเรียนจะมี หนังสือเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การส่งเสริมให้นักเรียนเขียนหนังสือนี้ จะมีผลโยงไปให้นักเรียนมีนิสัยอยากขีดเขียนต่อไปเมื่อโตขึ้น

๓. เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา เช่นศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาธิการจังหวัด อาจให้ความช่วยเหลือได้ โดยเชิญศึกษานิเทศก์ที่มีความเข้าใจในเรื่องห้องสมุดดี หรือตัวศึกษาเองมาให้ความแนะนำครูใหญ่และครูให้เข้าใจถึงวิธีจัดห้องสมุดให้ โดยประโยชน์สอดคล้องกับการสอนของครูและการเรียนของนักเรียน แนะนำให้ครูรู้จักคิดแปลงห้องเรียนหรือสถานที่อื่นเพื่อให้เป็นห้องสมุดที่ใช้งานได้ ให้โอกาสครูจัด เลือกรื้อหนังสือ ให้ครูและบรรณารักษ์มีอิสระเสรีภาพในการจัดห้องสมุด พยายาม ส่งเสริมให้ห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กัน คือแนะนำ ให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชน ได้จัดบริการเพื่อการศึกษาสำหรับครูและนักเรียน นอกจากนี้เพื่อจะมีการจัดสร้างโรงเรียนใหม่ ควรได้พิจารณาเพิ่มอาคารห้องสมุด ลงไปในแผนผังด้วย และคงได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีความเข้าใจในการจัดห้องสมุด โดยตรงด้วย จะทำให้ห้องสมุดใหม่ทันสมัยยิ่งขึ้น และควรส่งเสริมให้ครูเข้า รับการอบรมบรรณารักษ์มาในเวลาที่หยุดเทอมหรือนอกเวลาเรียน และภาคครูที่ทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์ของตอนหนังสือควมแล้ว ควรได้ลดชั่วโมงที่สอนให้น้อย ๆ

๔. การเปิดบริการห้องสมุดให้เด็กเข้ามาใช้ห้องสมุดใหม่มาก เพราะความ ชรรวมแล้วเด็กก็มีนิสัยอยากดูอยากเห็น ถ้ามีวิธีการจัดบริการให้ดีแล้ว เด็กจะอยาก ใช้ห้องสมุดเอง ในการจัดบริการก็ควรคำนึงถึงตัวเด็กให้มาก เช่น นำวิธีการใช้ห้อง

สมุดให้สะดวกจ่ายค่ายแก่เด็กใหม่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่นให้ความสะดวกในการยืมหนังสือ ไปอ่านที่บ้าน จัดหนังสือวางไว้ในที่ ๆ เด็กสามารถจับมาดูหรือค้นคว้าหาอ่านเอง ควรให้อิสสระแก่เด็กอย่างเต็มที่ ตามดูไม่ควรใส่กฎเกณฑ์ไว้ จัดวางเรียงไว้บนหิ้งบ้าง จัดให้มีการเล่าเรื่องที่อ่านจากหนังสือเป็นการประกวดแล้วให้รางวัล ทำสถิติยืมหนังสือมากที่สุดแล้วเขียนป้ายประกาศติดหน้าห้อง ระเบียบการต่าง ๆ ไม่ควรจะหมิ่นหมิ่น ไม่ควรคุกคามกล่าวถึงลงในห้องสมุดเกินไปจนเด็กเกิดความรำคาญ ให้ใช้วิธีจกขอบกรอบไว้ดูในที่ประชุมนักเรียนตอนเช้าเป็นเชิงคอยแนะนำไปคราวละเล็กน้อย การตกแต่งห้องสมุดก็ควรได้มีการเปลี่ยนแปลงให้สวยงามและแปลกตา จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กรักห้องสมุดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ครูและบรรณารักษ์ควรคอยส่งเสริมช่วยเหลือด้วยความเมตตาปราณีตลอดเวลา เปิดโอกาสให้เด็กซักถาม และให้คำตอบคำแนะนำ และกระทำตามวิธีส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านอยู่เสมอ.